

Lasten paikka Pietarsaassa: Kaksikielisen kotikaupungin
kokeminen kielikylpykoululaisten näkökulmasta

Tua-Juulia Huurtela

Pro gradu -tutkielma
Maantieteen tutkimusyksikkö
Oulun yliopisto
Huhtikuu 2019

Yksikkö:	Pääaine:		
Maantieteen tutkimusyksikkö	Maantiede		
Tekijä (Sukunimi ja etunimet, myös entinen sukunimi):	Opiskelija-numero:	2380087	Tutkielman sivumäärä: 64 + II liit.
Huurtela Tua-Juulia Maria			
Tutkielman nimi (suomeksi; muun kielinen nimi ilmoitetaan vain jos se on tutkielman kieli):			
Lasten paikka Pietarsaassa: Kaksikielisen kotikaupungin kokeminen kielikylpykoululaisten näkökulmasta			
Asiasanat: lasten maantiede, paikan kokeminen, kaksikielisyys, kielikylpy, Pietarsaari			
Tiivistelmä (kirjoitetaan vapaamuotoisesti, selväsanaisesti ja lyhyin lauserakentein, ks. ohje seuraavalla sivulla):			
<p>Tässä tutkimuksessa tutkin Pietarsaaren Kielikylpykoulun oppilaiden kokemuksia kaksikielisestä kotikaupungistaan ja kaupungin toisesta kieliryhmästä. Selvitän, kuinka vahvasti toinen kotimainen kieli - on se sitten suomi tai ruotsi - on osa lasten jokapäiväistä elämää. Pysin selvittämään, kokevatko lapset Pietarsaaren suomenkieliseksi, ruotsinkieliseksi vai kaksikieliseksi kaupungiksi, ja kumpaa kieltä he kuulevat enemmän vapaa-ajallaan. Pohdin oppilaiden ajatuksia kotikaupungistaan myös heidän suosikkipaikkojensa kautta.</p> <p>Teoreettisena lähtökohtana avaan joitain maantieteen avainkäsitteitä, kuten paikkaa, identiteettiä ja kulttuuria, ja niiden lisäksi kielikylpy pedagogiikkaa, kaksikielisyyttä ja suomenruotsalaisuutta. Pääasiallisena tutkimusmenetelmänä käytän kyselyä, johon vastasi Pietarsaaren Kielikylpykoulun molempien kieliryhmien 3.-5. luokkien oppilaat. Kyselyssä tiedusteltiin lasten kielitottumuksia, asenteita toista kieliryhmää kohtaan, paikan tuntua sekä lempipaikkoja Pietarsaassa. Lisäksi tuon omakohtaista näkökulmaa tuloksiin Pietarsaaren keskustasta keräämieni havaintojen avulla, joilla pyrin saamaan vahvistusta lasten huomioille kotikaupunkinsa kielellisestä jakaumasta. Osaltaan tuloksiin vaikuttaa myös aiemmat kokemukseni entisenä pietarsaarelaisena ja oma suhteeni kaupunkiin.</p> <p>Kyselyn vastauksista käy ilmi, että Pietarsaaren Kielikylpykoulu saavuttaa kielikylpy pedagogiikan tärkeimmän tavoitteen: lasten toiminnallisen kaksikielisuuden. Toinen kotimainen kieli on vahvasti osana kielikylpykoululaisten arkea ja vapaa-aikaa, ja kielen käyttöön on valmiudet, vaikka toisinaan kielitaidon käyttö jääkin kuuntelun ja ymmärtämisen asteelle. Suhtautuminen toiseen kieliryhmään on myönteistä. Monet oppilaat mieltävät Pietarsaaren enemmän ruotsin- kuin suomenkieliseksi kaupungiksi, mikä selittyy osittain Pietarsaaren väestön kielellisellä jakaumalla. Muutamien oppilaiden mielestä - ja omien havaintojeni perusteella - Pietarsaarta tulisi kutsua pikemminkin kaksikieliseksi kaupungiksi, sillä paitsi että Pietarsaari määritelmän mukaan on kaksikielinen, se myös tuntuu siltä.</p> <p>Lempipaikoikseen lapset mainitsevat äidinkielestään riippumatta kodin, ystävät ja harrastukset. Vastausten perusteella koti on kielikylpykoululaisille ”kullan kallis”, mutta myös muita tärkeitä paikkoja tuntuu Pietarsaaresta löytyvän. Vastausten perusteella näyttää siltä, että Kielikylpykoulun lapset ovat löytäneet paikkansa Pietarsaassa.</p>			
Muita tietoja:			
Päiväys:	4.4.2019		

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	4
2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	8
2.1 Lasten paikka	8
2.2 Identiteetin monet muodot	11
2.3 Kulttuuri ja kieli.....	14
2.4 Kaksikielisyys.....	18
2.5 Ruotsinkieliset Suomessa ja Pietarsaassa	22
2.6 Kielikylypy – Kanadan lahja Suomelle.....	27
3. Aineisto ja menetelmät	30
4. Tulokset	33
4.1 Kysely	33
4.2 Havainnot.....	39
5. Pohdinta.....	44
5.1 Toinen kotimainen kieli osana kielikylypykoululaisten arkea	44
5.2 Ruotsinkielinen vai kaksikielinen Pietarsaari?.....	49
5.3 ”Oma koti kullan kallis”.....	53
6. Yhteenveto.....	56
7. Lähteet	61
8. Liitteet.....	65
8.1 Liite 1	65
8.2 Liite 2	67

1. Johdanto

Suomalainen naureskelee kotimaalleen, jossa kaikki on kiellettyä, ja se, mikä ei ole kiellettyä, on pakollista – kuten pakkoruotsi. Sama suomalainen hämmentyy ruotsia puhuvan henkilön kysyessä reittiä linja-autoasemalle, päästää sosiaaliset taitonsa kukoistamaan ja reagoi kuuroa esittämällä, olankohautuksella tai hiljaisella emmätiä-murahduksella. Kuvailemaani käyttäytymistä voitaisiin pitää epäsosiaalisen ja nihkeästi ruotsin oppitunteihin suhtautuvan varhaisteinin oikutteluna, mutta tosiasiassa moni aikuinenkin uppoaa samaan muottiin ja osoittaa ruotsin kielen osaamattomuutta tai sen pitämistä tarpeettomana. Tällaisille ihmisille suosittelisin syvällistä keskustelua Pietarsaaren Kielikylpykoulun 6-11-vuotiaiden oppilaiden kanssa, joilla saattaa nuoresta iästään huolimatta olla aiheesta tähdellistä sanottavaa. Ja totuushan tunnetusti kuuluu lasten suusta.

Lapsiin kohdistuva maantieteellinen tutkimus on lisääntynyt viime vuosikymmeninä huomattavasti ja lasten maantiede on oma maantieteellisen tutkimuksen haaransa (esim. Holloway & Valentine 2000). Siinä missä lapset on aiemmin liitetty osaksi tiedettä lähinnä perheen tai koulutuksen kautta, nykyään heidät nähdään omasta puolestaan puhuvina sosiaalisina toimijoina, ja samalla kiinnostus lapsiin spatiaalisesta näkökulmasta on kasvanut (Barker & Weller 2003). Esimerkiksi Hilde Lidén (2003) on tutkinut käsitystä naapurustosta nimenomaan lasten kokemuksen kautta, ja Stuart Aitken (2001) on pohtinut lasten mahdollisuuksia kohdata paikka vapaasti, ilman aikuisten asettamia rajoitteita. Lasten roolia paikan tunnun ja kokemisen yhteydessä ei voi vähätellä. Suhtautuminen paikkaan vaikuttaa siihen, kuinka paikan elämässään arvottaa, ja paikkaan sitoutuneisuus nousee olennaiseksi asiaksi, kun etsitään motivaatiota yhteisön tai ympäristön suojelemiseen. Voidaan ajatella, että jos lapsi välittää jostain paikasta, välittää hän myös kyseisen paikan tulevaisuudesta ja säilymisestä (Derr 2002). Ihmisen toiminnan muututtua ympäristön kannalta vastuuttommammaksi ja luonnon monimuotoisuuden ollessa uhattuna tällainen käänne lasten ajattelussa ja sen myötä toiminnassa on tärkeää. Niinpä tärkeää on myös se, mitä lapset esimerkiksi kotikaupungistaan ajattelevat.

Tässä tutkimuksessa tutkin Pietarsaaren Kielikylpykoulun oppilaiden suhtautumista kaksikieliseen kotikaupunkiinsa ja kaupungin toisen kieliryhmän edustajiin. Tutkin kaksikielisyyttä lasten arjessa ja vapaa-ajalla ja vertailen Kielikylpykoulun suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden suhtautumista toiseen kieliryhmään ja kaksikieliseen Pietarsaareen. Pysin selvittämään, mieltävätkö oppilaat Pietarsaaren enemmän suomenkieliseksi, ruotsinkieliseksi vai kaksikieliseksi kaupungiksi. Pohdin lasten mielipiteitä kotikaupunkinsa olemuksesta myös heidän suosikkiajanviettopaikkojensa kautta. Summaan edellä luettelemani asiat kolmeksi tutkimuskysymykseksi:

1. Kuinka vahvasti toinen kotimainen kieli ja kieliryhmän edustajat ovat osa kielikylpykoululaisten arkea ja vapaa-aikaa?
2. Kokevatko lapset Pietarsaaren enemmän suomenkieliseksi vai ruotsinkieliseksi kaupungiksi, ja onko äidinkielellä vaikutusta asiaan?
3. Vaikuttaako kielitausta lasten lempipaikkojen muodostumiseen ja siihen, missä ja miten lapset aikaansa viettävät?

Tutkimusaiheeni saa oikeutuksen ja perustelun tärkeydelleen jo siitä, että Suomi on virallisesti kaksikielinen valtio (Sjöholm 2004) ja Suomessa on lukuisia kuntia ja kaupunkeja, joiden identiteettiä voisi ainakin osittain kuvailla termillä ”kaksikielinen”. Vaikka Suomen väestöstä vain murto-osa on äidinkieleltään ruotsinkielisiä, joissain kunnissa, kuten tutkimuskohteessani Pietarsaaressa, ruotsinkieliset muodostavat selkeän enemmistön (Kuntien avainluvut 2019). Juuri selvästä kaksikielisyydestään ja kummankin kieliryhmän vahvasta asemasta johtuen Pietarsaari on tällaiseen tutkimukseen oivallinen kohde. Pietarsaari herättää huomiota myös kaksikielisen kulttuurin kannalta ihanteellisella Kielikylpykoulullaan, jonka oppilaat ovat tutkimukseni kohderyhmä.

Pietarsaaren Kielikylpykoulu erottuu edukseen tarjotessaan opetusta sekä suomen- että ruotsinkielisille lapsille toistensa äidinkielellä yhteisissä tiloissa. Kyseessä

on Suomen ainoa alakoulu, jossa kummankin kieliset oppilaat opiskelevat saman katon alla (Vähäsarja & Koskela 2014), joten samanlaista tutkimusta ei muualla voisi toteuttaa. Kielikylpykoulun seinien sisällä elää kouluarkea yhteisö, jossa toistuu jossain määrin koko Pietarsaaren kielijakauma vain pienemmässä mittakaavassa: ruotsinkielisiä on enemmistö, mutta kummallakin kielellä on vahva asema. Kielikylpykoulun käytävillä kuulee molempia kotimaisia kieliä, kieltä saatetaan vaihtaa kesken lauseen ja kommunikointi sujuu usein saumattomasti, vaikka keskustelijoista toinen puhuisi suomea ja toinen ruotsia – aivan samaan tapaan, kuin Pietarsaaren katukuvassakin.

Edellä kuvasin lasten merkitystä maantieteellisessä tutkimuksessa. Vaikka lapsiin kohdistuvassa tutkimuksessa on usein ongelmana aikuinen-lapsi-suhteen luomat ennakoasetelmat ja haasteet (esim. Aitken 2001), ei asettamiini tutkimuskysymyksiin voi saada yhtä totuudenmukaista vastausta keneltäkään muulta, kuin lapsilta itseltään. Fraasi ”lapsissa on tulevaisuus” on varmasti useimmille tuttu. Jos näin tosiaankin on, on korkea aika kääntää tutkimuksen suunta lapsiin – kuten monet maantieteilijät ovatkin jo tehneet – ja antaa lasten puhua puolestaan. Tämän ajatuksen pyrin pitämään mielessäni tutkimukseni alusta loppuun, ja se on ollut osaltaan vaikuttamassa niin teorian kuin tutkimusmenetelmienkin muotoutumisessa. Vaikka johdantoa seuraavassa teoria-osiossa avaan muutamia maantieteellisiä käsitteitä hieman laajemmin ja syvemmin, yritän painottaa niissäkin myös lasten roolia. Menetelmissä lapset pääsevät ääneen vielä selvemmin.

Saadakseni vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin, käytän menetelminä Kielikylpykoulun oppilaille suunnattua kyselylomaketta ja havainnointia. Kysely suoritettiin Kielikylpykoululla helmikuussa 2019, ja siihen vastasi koulun molempien kieliryhmien 3.-5. luokkien oppilaat. Kyselyssä tiedustelin lasten kielikylpykielen käyttöä ja yhteyksiä toiseen kieliryhmään sekä heidän näkemyksiään siitä, minkä kieliseltä kaupungilta Pietarsaari tuntuu. Kysyin myös lasten mielestä parhaita paikkoja Pietarsaareissa ja sitä, missä he mieluiten aikaansa viettävät. Havainnoinnilla pyrin saamaan vahvistusta lasten huomioille kaupungin kielijakauman ilmentymistä ja tuomaan tuloksiin myös omakohtaisia näkemyksiä. Havainnoidessani kiinnitin

huomiota muun muassa siihen, kumpaa kieltä julkisilla paikoilla kuulee enemmän ja minkälaisiin kielivalintoihin esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa päädytään. Havainnot on kerätty Pietarsaaren keskustasta ja vilkkaimmista kaupoista helmi-maaliskuussa 2019. Joitain huomioita poimin havaintojen ulkopuolelta oman muistini uumenista oikeuttaen ne entisellä pietarsaarelaisuudellani ja erityisellä tunnesiteellä, joka ihmisen ja hänen lapsuudenkotinsa ja -kaupunkinsa välille usein muodostuu (esim. Proshansky ym. 1983; Hay 1998). Paikat ovat osa paitsi ihmisen historiaa ja elämäntarinaa, myös identiteettiä (Malpas 1999: 177), joten olisi turha väittää, että tämän tutkimuksen voisi toteuttaa täysin objektiivisesti ulkopuolisena Pietarsaaren eläessä itsessäni yhä niin vahvana.

Kuvailen tutkimukseni teoria-osiossa paikkaa maantieteessä ja lasten näkökulmasta. Avaan myös identiteetin kehittymistä ja sen suhdetta paikkaan, sekä kulttuurin ja kielen välistä yhteyttä. Sen jälkeen keskityn syvemmin kaksikielisyyteen ja suomenruotsalaisuuteen, jotka ovat tärkeitä käsitteitä pietarsaarelaisia kuvailtaessa. Vaikken painotakaan tässä tutkimuksessa niinkään kielikylpypedagogiikkaa, sen pääpiirteittäinen ymmärtäminen ei liene ainakaan haitaksi, joten lopuksi avaan hieman kielikylvyn periaatteita ja historiaa, jotka ovat luonnollisesti olennainen osa myös Pietarsaaren Kielikylpykoulun toimintamallia. Tarjottuani mielestäni riittävän kattavan teoriapohjan kirjallisuuskatsauksen muodossa, kuvailen lyhyesti tutkimusmenetelmiäni ja kenttätöön toteutusta, jonka jälkeen jatkan saamieni tulosten erittelemiseen ja lopulta niiden syvällisempään pohdintaan. Kokoan ajatukset vielä lyhyeen tiivistelmään Yhteenveto-otsikon alle.

2. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

2.1 Lasten paikka

”Paikka” on maantieteen tärkeimpiä käsitteitä (Cresswell 2015: 1), mutta se ei tarkoita, että termi olisi yksiselitteinen. Albert Einstein (1953: xiv) kuvaa paikan monimutkaisuutta vertaamalla kyseistä käsitettä muihin arkisiin termeihin, kuten ”punainen” ja ”kova”. Jos kaksi eri kirjailijaa kuvailee jotain asiaa kyseisillä adjektiiveilla, ei ole syytä kyseenalaistaa etteivätkö he tarkoittaisi niillä lähestulkoon samaa. Kyseiset termit on liitetty niin perustavanlaatuisiin arkisiin esimerkkeihin, ettei omaperäisille tulkinnoille juurikaan jää varaa. Toisin on paikan kanssa: sen kohdalla on aina olemassa tulkinnanvaraisuutta. Kuitenkin paikan käsitteeseen törmää kaikkialla arjessa ja se on kaikessa läsnä, ja jokaisella tuntuu olevan joku käsitys siitä, mitä paikalla tarkoitetaan (Cresswell 2015: 6-7). Tässä tutkielmassa paikan käsite liitetään Pietarsaaren kaupunkiin sekä sen sisäisiin paikkoihin, joissa pietarsaarelaiset lapset arkeaan elävät. Silti myös sen teoreettisempaa taustaa on syytä avata.

Paikka on käsite, joka on osana niin tiedettä kuin arkeakin. Samalla se on poikkitieteellinen termi, jonka ymmärtäminen riippuu siitä, missä ajassa ja mistä tieteenhaarasta käsin asiaa tarkastelemme. Paikan käsite on muuttunut ajan saatossa ja hakenut uriaan aina antiikin Kreikan ajoista saakka, jakaen näkemyksiä ja löytäen uusia uomia tieteenalojen kehittyessä ja muuttuessa (Cresswell 2015: 23-31). Kun arkikielessä puhutaan paikoista, tarkoitetaan usein esimerkiksi tiettyä kaupunkia, kylää tai katuja. Tällaisten paikkojen rajat ovat ikäänkuin ennalta määriteltynä, jo olemassa olevia sijainteja. Mutta maantieteessä – kuten arjessakin – paikkaan liittyy paljon muutakin, kuin pelkkä sijainti. Ihmisen henkilökohtaiset muistot ja sen myötä koko ihmisen identiteetti on sidottu paikkoihin (Malpas 1999: 187), ja teoreettisesti voidaan ajatella, että tilasta tulee paikka, kun ihminen antaa sille merkityksen (Cresswell 2015: 16). Ihmismaantieteilijät Yi-Fu Tuan ja Edward Relph kehittivät paikan käsitteeseen uuden lähestymistavan, jolla on ollut suuri rooli paitsi paikan käsitteen kehittämisessä, myös ihmismaantieteen muutoksessa (Cresswell 2015: 18). Heistä kumpikin korostaa

ihmisen roolia paikan muodostumisessa: paikka on kuin näyttämö, jossa ihminen elää jokapäiväistä elämäänsä samalla havainnoiden ympäristöään aktiivisesti ja muodostaen siitä kokemuksia.

Doreen Massey (1994: 154-156) mukaan paikat eivät välttämättä ole rajallisia alueita, vaan verkostoja, jotka on sidottu laajempaan ulottuvuuteen. Paikka on sosiaalisten suhteiden tai yhteyksien muodostama kokonaisuus, joka ei koostu ainoastaan sen hetkisestä tilasta ja siinä tilassa tapahtuvista kohtaamisista, vaan paikkaan vaikuttaa sitä ympäröivä laajempi maailma ja siihen liittyvä historia. Paikka on prosessi, joka muuttuu ja muovautuu historian kasaantuessa ainutlaatuisiksi, saavuttamatta kuitenkaan yhtenäistä, pysyvää identiteettiä. Paikkaan liittyy aina sisäisiä konflikteja ja ristiriitoja, ja käsitys paikan luonteesta luodaan usein vertailemalla paikkaa toisiin alueisiin. Paikan identiteetti ei siis muodostu sisäisesti, vaan se syntyy suhteessa ulkopuoleen (Massey 1994: 169).

Jos paikka nähdään rajatun alueen sijaan sosiaalisten yhteyksien verkostona ja siinä tapahtuvina kohtaamisina, tavallaan meistä jokainen on osa paikan muodostumista ja sen historiaa. Samalla tavalla paikat ovat osa meidän historiaamme. Ne ovat osa elämäntarinaamme ja kulkevat aina mukana, osana omaa identiteettiämme (Malpas 1999: 177). Kun ihminen kasvaa ja elää tietyssä paikassa pidempään, muodostaa hän itsensä ja paikan välille tunnesiteen, joka on yleensä sitä vahvempi, mitä kauemmin kyseisessä paikassa elää (Hay 1998). Esimerkiksi lapsuudenkoti herättää monissa vahvoja tunteita vielä aikuisenakin, ja paikkaan kuuluvuuden tunne elää vahvana mielessä läpi koko ihmisen elinkaaren (Proshansky ym. 1983). Paikka, esimerkiksi oma koti, on joukko muistoja, tarinoita ja sinne kuuluvia asioita. Asiat eivät välttämättä ole pysyviä tai itsessään uniikkeja, mutta silti yhdessä, paikkaan sijoitettuna, ne muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden (Cresswell 2015: 53).

Paikan tärkeys on ollut maantieteen keskiössä kautta aikojen, mutta lasten rooli paikassa ja maantieteessä ylipäänsä on ollut kiinnostuksen kohteena vasta muutaman vuosikymmenen ajan. Lapsia ei nähdä enää passiivisina, aikuisista riippuvaisina objekteina, vaan heidät ymmärretään yksilöinä ja sosiaalisina toimijoina, jotka

havainnoivat ympäristöään samalla tavalla kuin aikuisetkin (Barker & Weller 2003). Vaikka paikan merkityksen hahmottaa usein vasta aikuisella iällä, ovat lapsuuden kokemukset olennainen osa paikkakäsityksen muodostumista (Hay 1998) ja samalla oman identiteetin kehittymistä. Lapselle erityisen tärkeitä paikkoja ovat usein koti, naapurusto ja koulu, sillä näissä paikoissa lapsi luonnollisesti viettää eniten aikaa ja oppii paljon omasta sosiaalisesta roolistaan niin perheenjäsenenä kuin muunkin yhteisön, esimerkiksi luokan, jäsenenä. Lapsen sosiaalinen rooli ei kuitenkaan ole yksiselitteinen vaan saattaa vaihdella paikasta riippuen (Prohansky ym. 1983), ja eroja on tietysti myös yksilöiden välillä – lapset ei ole ryhmänä homogeeninen, vaan kaikki riippuu osatekijöiden summasta, esimerkiksi iästä, sukupuolesta, luonteesta ja perhetaustasta (Hay 1998; Prohansky ym. 1983; Derr 2002; Barker & Weller 2003; Lidén 2003).

Lasten suhde paikkaan ja kokemus paikasta syntyy useasta osa-alueesta. Siihen vaikuttavat perhe, kulttuuri ja yhteisö (Derr 2002), mutta ennen kaikkea lapsen henkilökohtainen kokemus paikasta ja se, miten ja millaista arkea hän kyseisessä paikassa elää. Hilde Lidén (2003) on tutkinut asiaa neljän tapausesimerkin kautta. Hän tutki eräässä Norjan naapurustossa asuvan neljän lapsen kokemuksia lähiympäristöstään havaiten, että saman naapuruston lapsilla saattaa olla hyvinkin erilainen kokemus asuinpaikastaan. Lapset olivat lähes saman ikäisiä ja osa heistä oli koulussa samalla luokalla, mutta silti lasten arkielämässä oli isoja eroja, jotka vaikuttivat lasten kokemuksiin ja näkemyksiin. Tällaisia tekijöitä oli esimerkiksi se, kulkeeko lapsi kouluun ja harrastuksiinsa yksin vai vanhempien kanssa, asuvatko hänen molemmat vanhempansa saman katon alla ja minkälaisia vapaa-ajan aktiviteetteja lapsi harrastaa koulupäivän jälkeen. Näihin muuttujiin vanhemmilla on tietysti huomattava päätösvalta, ja siksi vanhempien ratkaisulla saattaa olla suuri vaikutus lapsen ja paikan välille kehittyvään suhteeseen ja kokemukseen. Vaikka vanhempien valinnoilla on suuri rooli lapsen paikkakäsityksen muovautumisessa, on silti tärkeä muistaa, ettei lapsia voida pitää pelkkinä passiivisina tilassa liikkuvina pelinappuloina, vaan he vaikuttavat itsekin tilaan ja paikkaan omalla olemuksellaan (Barker & Weller 2003).

Lidén, kuten lukuisat maantieteilijät, painottaa paikkojen muodostumisessa kokemuksia ja merkitystä. Naapurustot muuttuvat tutuiksi paikoiksi vasta eletyn elämän ja siihen liittyvien suhteiden ja toiminnan kautta. Ja koska ihminen viettää suurimman osan lapsuudestaan kotona ja koulussa, ne muodostuvat usein lapsuuden tärkeimmiksi paikoiksi. Vaikeutena lapsen ja paikan suhteen muodostumisessa on se, että nykyään yhä enenevässä määrin etenkin nuoret lapset ovat useimmissa paikoissa vanhempiansa tai muiden aikuisten tiukan kontrollin alaisia, jolloin heiltä puuttuu vapaus kohdata ja kokea ympäristö aidosti, omalla tavallaan (Aitken 2001: 16). Lapsen kasvaessa myös eletyn ympäristön rajat laajenevat ja niin sanottu reviiri kasvaa (Hay 1998) yhdessä vapauden lisääntymisen kanssa. Fyysinen ympäristö asettaa usein raamit ja ikäänkuin luo näyttämön elämälle ja kokemuksille, mutta olennaisinta paikkakäsityksen muovautumisessa on juuri tälle alustalle kuuluvat muistot, tunteet, asenteet ja arvot, sekä muut ihmiset, jotka jakavat saman elämän näyttämön (Proshansky ym. 1983). Lapsen oma rooli vertaistensa, eli muiden lasten, joukossa, vaikuttaa olennaisesti lapsen paikan tuntuun ja kokemukseen (Lidén 2003).

2.2 Identiteetin monet muodot

As a very basic starting point, identity is the human capacity – rooted in language – to know ‘who’s who’ (and hence ‘what’s what’). This involves knowing who we are, knowing who others are, them knowing who we are, us knowing who they think we are, and so on (Jenkins 2008: 5).

”Identiteetti” on sosiaali- ja kulttuuritieteiden avainkäsitteitä (Paasi 2011: 11). Se on sosiaalinen prosessi, joka muuttuu ja muovautuu läpi koko ihmisen elämän (esim. Proshansky ym. 1983; Hall 1990; Paasi 2003; Breakwell 2014), ja jonka muodostuminen näin ollen kuuluu olennaiseksi osaksi ihmisen elämäntahtia (Breakwell 2014: 26). Identiteetti on tuotos, jota ei voida ajatella valmiiksi olemassa olevana asiana

tai ihmisen ominaisuutena, vaan se tulee nähdä prosessina, joka ei koskaan valmistu (Hall 1990: 222-223). Ajatus identiteetin jatkuvasta kehittämisestä saa tukea ihmisen biologista kehitystä ja neurokognitiivisia ominaisuuksia tarkasteltaessa: muutokset ihmisen kyvyssä aistia ja muistaa asioita yhdistettynä sosiaalisten vuorovaikutustaitojen elinikäiseen kehittymiseen antavat tieteellistä pohjaa sille, ettei ihminen – identiteetistä puhumattakaan – ole koskaan valmis (Breakwell 2014: 26). Silti kaikessa keskeneräisyydessään identiteetti on osa ihmistä ja ihmisyyttä aina syntymästä kuolemaan. Vaikka identiteetti on psykologinen prosessi, se on samalla näkyvä osa ihmisen luonnetta ja olemusta, joka ilmenee muun muassa tietoisien, aktiivisen toiminnan kautta (Breakwell 2014: 28) ja jolla ihminen muovaa ympäristöään ja omaa elämäänsä (Paasi 2003).

Stuart Hallin (1990: 222-223) mukaan ihmiset, joilla on yhteinen historia tai alkuperä, jakavat yhteisen kulttuuri-identiteetin. Tämän näkökulman perusteella identiteetti heijastaa yhteisiä historiallisia kokemuksia ja varustaa ihmiset ja kansat viitekehyksillä ja historian käännekohtilla, joiden kautta pinnalle nousee ykseys ja yhteisöllisyys. Kulttuuri-identiteetti tarjoaa yhteisen historian, kansan ja normit. Toisaalta se ei ole pelkästään jotain nyt jo olemassa olevaa, vaan historian ja menneiden kokemusten lisäksi se on myös tulevaisuutta. Kulttuuri-identiteetit juontavat kyllä juurensa jostain menneestä, mutta samalla ne käyvät läpi jatkuvaa muutosta, joten temporaalisesti tarkasteltuna kulttuuri-identiteetti sisältää sekä menneen että tulevan. Identiteetti ei myöskään sisällä pelkästään kulttuurille yhteisiä, jaettuja asioita ja normeja, vaan se muodostuu osaltaan myös syvien eroavaisuuksien kautta. Juuri nämä eroavaisuudet määrittävät lopulta sen, mitä ihminen on ja miksi hän on tullut (Hall 1990: 225).

Glynis Breakwellin (2014) mukaan identiteetin rakenne on monimutkainen. Helpon käsitteen moniulotteisuuden ymmärtää, kun yrittää itse määritellä omaa identiteettiään. Tehtävänanto ei kuulosta helpolta alunperinkään, mutta kun lisätään yhtälöön Breakwellin määritelmä identiteetistä, saadaan pakkaa sekoitettua vielä entisestään; identiteetti ei nimittäin ole ainoastaan sitä, mitä ihminen sillä hetkellä kokee

olevansa, vaan identiteetti muodostuu elämästä ”kautta aikojen”. Vaikka tämä tiedostettaisiinkin, omaa identiteettiä pohdittaessa tulee silti usein keskityttyä vain toistuviin ominaisuuksiin ja ne asiat, jotka olivat merkityksellisiä esimerkiksi lapsuudessa, unohtuvat omasta minuuden määritelmästä (Breakwell 2014: 27). Kun identiteetin käsitteeseen lisätään jo edellä mainittu Stuart Hallin täsmennys sen temporaalisesta moniulotteisuudesta, oman identiteetin kuvaileminen alkaa tuntua melko mahdottomalta. Oikeastaan voitaisiin ajatella, että identiteetti ei ole pelkästään ”olemista” vaan se on pikemminkin ”joksikin tulemista”.

Sosiologi Richard Jenkins (2008: 5-13) näkee identiteetin prosessina edellä mainittujen maantieteilijöiden tavoin. Hänen mukaansa identiteetti ei ole jotain, mitä jollain on, vaan se on jotain, mitä joku tekee. Identiteetti ilmenee ihmisen toimintana, mutta sen perusteella ei voida ennakoida ihmisen käyttäytymistä, sillä se ei kuitenkaan suoranaisesti ohjaa ihmisen käytöstä. Jenkinsin mukaan identiteetin avulla tiedetään ”kuka on kuka”, ja sen avulla pystytään tunnistamaan ihmisiä ja erottelemaan muita itsestään ja toisista. Tällaiseen erotteluun liittyy usein jonkinlaista ryhmittelyä. On kuitenkin hyvä muistaa, että ryhmä ei koskaan ole kokonaisuus, joka käyttäytyy tai toimii tietyllä tavalla: ryhmä on epämääräinen joukko toimijoita, joilla jokaisella on oma identiteettinsä. Jenkins korostaa identiteetti-käsitteen rajallisuutta, ja samanlaista kriittistä näkökulmaa on havaittavissa muidenkin sosiologien teksteissä. Rogers Brubakerin (2004: 28-29) mukaan identiteetti tarkoittaa liikaa, liian vähän, tai ei yhtään mitään. Jos identiteetin ajatellaan olevan kaikessa, se ei oikeastaan ole missään.

Maantieteessä identiteetistä puhutaan usein alueellisen identiteetin yhteydessä. Se on ollut jo pitkään tärkeä osa kulttuurimaantiedettä, kun on tutkittu alueen ja sen ihmisten yhteyttä ja harmoniaa. Alueellinen identiteetti ei rajoitu kuitenkaan pelkästään ihmismaantieteen piiriin, vaan on ollut tärkeä suunta myös kriittiselle ja feministiselle maantieteelle. Alueellisella identiteetillä voidaan tarkoittaa alueen identiteettiä, joka määritellään joko sen ulko- tai sisäpuolelta, ja usein se ymmärretään tunnusomaisena piirteenä, jonka perusteella luokitella alueen ihmisiä ja ihmisryhmiä. Yksilötasolla alueellinen identiteetti tarjoaa vastauksen kysymykseen ”minne kuulun” (Paasi 2003), ja

koska paikkaan kuulumisen tunne on olennainen osa ihmisyyttä, ei liene ihme, että käsitteestä on tullut niin tärkeä osa maantiedettä. Ihminen liittyy menneisyytensä ja muistonsa paikkaan ja paikan tuntuun, ja vaikei identiteettiä olekaan sidottu tiettyyn paikkaan, on paikka silti olennainen osa identiteetin muodostumista (Malpas 1999: 180-181).

Se, minne ihminen kokee kuuluvansa, riippuu osittain hänen henkilökohtaisesta spatiaalisesta historiastaan (Paasi 2003), ja omaa identiteettiä määriteltäessä esimerkiksi omista lapsuuden paikoista tulee hyvin merkityksellisiä (Malpas 1999: 182). Identiteettiä ymmärtääkseen pelkät paikkoihin sidotut muistot eivät kuitenkaan riitä, sillä identiteetti on jatkuvan, arvaamattoman muutoksen alaisena eikä muodostu suoraviivaisesti tiettyä kaavaa noudattaen (Hall 1990). Ehkä juuri tästä johtuen kyseinen termi on niin vaikea ymmärtää ja määrittää. Jos identiteetin haluaisi tiivistää lyhyesti ja ytimekkäästi yhteen virkkeeseen, päätyisin itse siteeraamaan Madan Sarupia. Hän on mielestäni onnistunut kiteyttämään käsitteen vaatimattoman kauniisti kuvaillessaan identiteetin olevan ”tarinoita, joita me kerromme itsestämme, ja tarinoita, joita muut kertovat meistä” (Sarup 1994: 95).

2.3 Kulttuuri ja kieli

Mainitsin termin ”kulttuuri” jo edellä identiteetin yhteydessä. Mutta mitä kulttuurilla oikeastaan tarkoitetaan? Muun muassa Kevin Meen (2009) ja Maria Briskin (2006: 3) mukaan kulttuurin määrittäminen on vaikeaa, eivätkä he ole tämän ajatuksen kanssa yksin. Se liitetään usein älylliseen, henkiseen ja esteettiseen kehitykseen, ja on samalla elämäntapa, johon liittyy ihmisryhmälle tai ihmiselle ominaisia symbolisia ja materiaalisia merkityksiä. Näiden lisäksi kulttuuri liitetään usein vallan käsitteeseen, ja se voidaan nähdä prosessina, joka luo rajoja ihmisten, käsitteiden ja muiden kulttuurien välille. On myös muistettava, että ei ole yhtä ainoaa oikeaa kulttuuria, vaan niitä on lukuisia erilaisia, joihin jokaiseen liittyy omat erityispiirteensä (Mee 2009). Brisk

(2006) kuvaa kulttuuria kahdesta eri näkökulmasta. Klassinen määritelmä selittää termiä sukupolvelta toiselle välittyvänä yhdenmukaisena ja vakaana tietona ja käyttäytymisenä. Joustavamman käsityksen mukaan kulttuuri taas on prosessi, joka muuttuu, laajenee sekä mukautuu uusiin ympäristöihin elämäkokemuksen ravitsemana.

Brian Street (1993) on keskittynyt kuvaamaan kulttuuria prosessina ja verbinä, eikä niinkään substantiivina. Tästä syystä hän toteaaakin, ettei ole mielekästä selittää mitä kulttuuri on, vaan tulisi keskittyä siihen, mitä kulttuuri tekee. Kulttuuri on Streetin mukaan aktiivinen, ajassa muuttuva prosessi merkitysten ja niiden nimitysten tuottamiseen. Se määrittelee ja nimeää sanoja, ajatuksia, asioita ja ryhmiä eri aikaa ja tarkoitusta palvelleen. Street painottaa, ettei kulttuurin tutkiminen ole pelkästään näiden määritelmien etsimistä ja hyväksymistä, vaan syy-seuraus suhteiden ymmärtämistä: miten, missä olosuhteissa ja mitä varten määritelmät ympärillämme ovat syntyneet?

Robert Thornton (1988) on yhtä mieltä Streetin kanssa siitä, että kulttuurin ymmärtäminen ei ole pelkästään tietoa ja faktoja eri ryhmien eroavaisuuksista, vaan se on paljon syvempää ymmärrystä. Kulttuuria tutkiva ihminen pyrkii selvittämään, miksi ja miten erot esimerkiksi kielessä, aatteissa ja käytöksessä syntyvät. Erot eivät ole mitään yksiselitteisiä faktoja, vaan niihin sisältyy merkityksiä, funktioita ja historiaa. Ennen kaikkea kulttuuri luo rajoja erilaisten ryhmien välille näiden erojen kautta. Rajat syntyvät tiedostamattomasti ja automaattisesti ihmisen tarkkaillessa ympäristöään ja omaksuessa tietyt puheeseen, pukeutumiseen ja jopa ajatteluun liittyvät käytännöt. Ihminen kantaa mukanaan valtavan määrän tarkkailun ja omaksumisen avulla kerääntynyttä kirjoittamatonta tietoa, johon hänen puheensa perustuu. Koska tieto on peräisin kokemuksista, jotka puolestaan ovat kaikki jollain tavalla kulttuurisia (Bonvillain 2011: 61), puhe ja sen kautta kieli saadaan liitettyä helposti yhteen kulttuurin kanssa.

Jos kulttuuri nähdään Streetin ja Thorntonin tavoin asioiden määrittelyprosessina, on luonnollista, että kieltä pidetään oleellisena osana kulttuuria, sillä onhan myös kielellä tärkeä osa ympäröivää maailmaa kuvaavien käsitteiden rakentamisessa. Sanat ja kieli ovat olennaisia myös paikan rakentumisessa ja paikan ymmärtämisessä. Kieltä

käytetään rakentamaan, kehittämään ja tuhoamaan (Tuan 1991). Puhujan kuvaillessa esimerkiksi onnistunutta ulkomaanmatkaa lomaparatiisissa, kuuntelija luo kuvan paikasta mielessään ja saattaa tulevaisuudessa nojata mielikuvansa kyseisestä paikasta juuri tähän ystävältä kuultuun kertomukseen. Jos taas innokas luonnonvesissä uintia harrastava haukkuu lähiuimarantansa rehevöityneeksi, sinilevää täynnä olevaksi rapakoksi, vieressä kuunteleva lapsiperheen äiti tuskin vie pienokaisiaan kahlaamaan kyseisiin rantavesiin. Kielen voidaan siis sanoa vaikuttavan mielikuviin paikasta ja ehkä jopa paikan muodostumiseen, ja niinpä kielen merkityksen ymmärtäminen paikan rakentumisessa tukee myös itse paikan ymmärtämistä. Kielen, eli tuotetun tekstin tai puheen, avulla paikan persoonaa voidaan ymmärtää paremmin (Tuan 1991).

Ihmislajille ominaista puheen lisäksi on myös kuuntelemisen jalo taito. Sanonnan ”vaikeneminen on kultaa” paikkansapitävyydestä voidaan kiistellä, mutta jos ei kultaa, niin ainakin vaikeneminen on ihmiselle tyypillinen piirre, joka erottaa meidät muista eläinlajeista. Puhe on voima, jota ihminen käyttää päivittäin (Tuan 1991), mutta ihmisten välinen kommunikaatio on myös kuuntelemista. Ihminen kykenee olemaan vastaamatta toisen ihmislajin edustajan tuottamaan puheeseen, ärsykkeeseen, niin halutessaan (Tuan 2004: 78), ja se on yksi tapa viestiä siinä missä vastaaminenkin: kuten suomenkielinen sanonta kuuluu, ”hiljaisuus on myöntymisen merkki”. Kieli, keskustelu ja toisaalta myös kuunteleminen on tämänkin tutkimuksen kannalta tärkeä taito, sillä ne ovat olennaisia osia paikan tunnun muodostumisessa. Siinä missä lämminhenkinen keskustelu voi saada paikan tuntumaan valoisaammalta, voi pahansuopa puhe pilata paikan maineen. Kommunikaation äänensävy ja sananvalinnat vaikuttavat fyysiseen ympäristöön lähes samaan tapaan esimerkiksi valaistuksen kanssa: niillä voi laskea synkän varjon paikan ylle, tai vaihtoehtoisesti valaista koko huoneen (Tuan 1991).

Kaikkien kulttuurien edustajilla on omat käsityksensä maailmasta ja ympäristöstään, ja oma yhteisö nähdään suhteessa muihin ja peilataan toisten ryhmien kautta. Käsitykset ilmaistaan ja jaetaan pääasiassa kielen avulla sanaston asettamien rajojen puitteissa. Käytettävissä olevat sanat vaikuttavat käsitteisiin ja siihen, kuinka

maailmaa havainnoidaan ja kulttuurisia, tunteellisia sekä symbolisia merkityksiä ja arvoja siirretään (Hvenekilde 1997: 115). Kielen itsensä lisäksi siis myös sen sanasto on olennainen osa kulttuuria, eikä suinkaan vain varasto termejä. Kieli takaa järjestäytyneen käsitemaailman, jonka avulla ihminen kykenee käsittelemään ja kuvailemaan menneisyyttä ja tulevaisuutta. Kielen avulla järjestellään, ryhmitellään ja yhdistellään kokemusperäistä tietoa ja ratkaistaan erilaisia ongelmia (Bonvillain 2011: 41-42). Tällaisen apuvälineen lisäksi kieli on myös kulttuuri-ilmiö – varsin merkityksellinen sellainen, sillä mikään muu ilmiö ei kykene pitämään ryhmää paremmin koossa, kuin yhteinen kieli (Rosenquist Hansegårdin 1979: 77 mukaan; Hvenekilde 1997: 115). Tuanin (1991) mukaan ilman puhetta ja keskustelua ei olisi ihmistoimintaa.

Kulttuuria ja kieltä yhdistää muukin, kuin niiden yhteistyö maailman ja oman itsensä kuvaamisessa. Siinä missä kulttuuria voidaan selittää kielellä, voidaan myös kieltä selittää kulttuurilla. Sen lisäksi, että termien välille voitaisiin sijoittaa epäröivä yhtäläisyysmerkki, voidaan ne mielestäni kirjata samaan yhtälöön myös epätosi-merkinnän eri puolille, sillä vaikka kieli on kulttuuria ja kulttuuri kieltä, ne eivät silti automaattisesti vastaa tai tue toisiaan millään lailla. Yhteinen kieli ei vielä takaa yhteistä ymmärrystä. Puhuessaan ihminen käyttää oman kulttuuritaustansa normeja, ja toisaalta myös kuuntelija arvottaa keskustelukumppaniaan jatkuvasti oman taustansa perusteella puhujan tarkoitusperän arvioinnin sijaan. Koska toisen tulkitseminen on usein tiedostamatonta ja subjektiivista, siihen voi olla hankalaa puuttua ja näin ehkäistä stereotyyppien vaikutusta, ja samalla niiden syntymistä ja pysyvyyttä. Jos keskustelijoiden kulttuuritaustat eroavat toisistaan, puhuessa ja kuunnellessa voi syntyä väärinymmärryksiä yhteisestä kielestä huolimatta (Bonvillain 2011: 338-339).

Vitsien ja loukkausten hienoinen ero on hyvin sosiaalisesti ja kulttuurisesti normittunutta, joten sopivien vitsailun aiheiden keksiminen edellyttää paljon muutakin, kuin hyvää huumorintajua ja kielitaitoa. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka paljon jää arvailun varaan yhteisen kielen jälkeinkin. Vaikka huumori tuntuu olevan yksilöllinen asia, on taustalla yleensä jonkinlaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia normeja, jotka

määrittävät esimerkiksi sen, kuinka mustalle huumorille tohtii nauraa ääneen. Sama epävarmuus toistuu myös smalltalkissa: esimerkiksi kysymys ”kuinka voit” ja siihen odotettu vastaus eivät ole yksiselitteisiä. Vaikka kysymyksen perusteella vakavan sairauden paljastamisen luulisi olevan ihan potentiaalinen vastausvaihtoehto, omista ongelmista avautuminen voi toisinaan olla hyvinkin sopimatonta, ja mikäli kysyjän kulttuuripiirin normit eivät ole varmasti hallussa, lienee turvallisinta vastata: ”Hyvin, kiitos, entäs itse?” (Bonvillain 2011: 62).

Jane Jackson (2008: 34) toteaa kieltä oppiessamme meidän samalla omaksuvan myös kulttuuria ja kehittävän käsitystämme omasta identiteetistämme. Tämän perusteella voimme lisätä kulttuurin ja kielen yhteyteen myös jo aiemmin käsitellyn identiteetin, jolloin kulttuurin ja kielen parivaljakosta saadaan identiteetin avustuksella muodostettua tiivis kolmen kopl. Kieltä voidaan pitää paitsi kulttuuri-ilmiönä, myös vahvana ja näkyvänä ihmisyyteen keskinäisenä symbolina (Willett 2013). Se on kytkös, joka sitoo ihmisen ryhmään yhteisen identiteetin perusteella (Jackson 2008: 37) ja samalla keino persoonallisuuden ilmaisemiseen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen identiteetin muodostamiseen (Hvenekilde 1997: 115). Kun on ymmärretty kielen ja identiteetin välinen yhteys, on oivallettu, että kielen oppiminen on edellytys tulla sitä puhuvan ryhmän jäseneksi. Siispä kun ihminen oppii kieltä, hän luo samalla yhteyden johonkin etniseen ryhmään ja vahvistaa sitä kautta omaa identiteettiään (Spolsky 1999: 189). Kieli, kulttuuri ja identiteetti voidaan siis ajatella eräänlaisena kolminaisuutena, jossa kaikki osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja myös jossain määrin riippuvat toisistaan.

2.4 Kaksikielisyys

Suomi on ollut virallisesti kaksikielinen valtio vuodesta 1919 lähtien (Beijar 2000: 37-38), ja Suomessa on lukuisia kuntia ja kaupunkeja, joissa kuulee enemmistön äidinkielen lisäksi myös toista virallista kieltämme, ruotsia. Mutta mitä kaksikielisyys oikeastaan on, ja kuinka se Suomessa ilmenee? Suurimmassa osassa maata ruotsin kieli

jää huomattavasti suomea vähäisemmälle huomiolle, mutta länsirannikkoon tutustuessa ja Oulusta etelään ajettaessa maisema kuitenkin muuttuu. Pohjanmaalla kaksikielisyys alkaa sekä näkyä että kuulua. Kokkolan jälkeen suomenkieliset tien nimet alkavat kadota katukuvasta, ja Pietarsaareen johtavissa tienviitoissa kaupungin ruotsinkielinen nimi Jakobstad on sijoitettu suomenkielisen vastineensa yläpuolelle. Lähestytään kaksikielisen kulttuurin keskiötä.

Kaksikieliseksi tai monikieliseksi kutsutaan ihmistä, joka puhuu useampaa kuin yhtä kieltä. Ennen termi on rajoittunut vain niihin ihmisiin, jotka puhuvat kaikkia osaamiaan kieliä sujuvasti, mutta nykykäsityksen mukaan myös ne, joiden toinen kieli on äidinkieltä epävarmempaa ja rajoittuneempaa, voivat olla kaksikielisiä (Brisk 2006: 2). Kaksikielisyyden voi määritellä monella tapaa. Kaksikieliseksi voidaan nimittää ihmistä, jolla on korkeahko kahden eri kielen taito, tai sellaista henkilöä, joka käyttää kahta kieltä säännöllisesti jokapäiväisessä elämässään. Kielten hallinnan ei kuitenkaan tarvitse olla täysin saman tasoista, kunhan se on riittävän hyvää ja toistuvaa. Myös kahden kielen keskellä kasvanut ja ne rinnakkain oppinut ihminen on kaksikielinen. Toisaalta pelkästään sekin, että henkilö tuntee kuuluvansa kahteen kieliryhmään ja että hänet hyväksytään niistä kumpaankin, riittää ainakin teoriassa kaksikielisyyden mittariksi (Skutnabb-Kangas 1988: 21; Tandefelt 2000: 65). Kaj Sjöholm (2004) toteaa kaksikielisyyden Suomessa tarkoittavan sitä, että ihminen pystyy puhumaan ja ymmärtämään oman äidinkieltänsä lisäksi maan toista virallista kieltä ainakin siten, että sillä tulee toimeen.

William Mackey (2000: 26) käsittelee kaksikielisyyttä kielenkäytön ominaisuutena ja puhekielellisenä muotona, eikä niinkään itse kielellisenä ilmiönä. Kaksikielisyys on hänen mukaansa henkilökohtaista, ihmiselle itselleen kuuluvaa omaisuutta. Kuten jo edellä on todettu, kaksikielisyys ja kielten käyttö on yksilöllistä ja tilannekohtaista ja se, kuinka paljon, kuinka sujuvasti ja millaisessa tilanteessa mitään kieltä käytetään, vaihtelee hyvin paljon (Brisk 2006: 2-3). Kaksikielisyyttä voidaan kuitenkin mitata ja selittää tiettyjen määreiden rajoissa. Kaksikielisyys sisältää määrän tai asteen käsitteen, ja se, kuinka hyvin yksilö osaa käyttämiään kieliä, kertoo, kuinka

kaksikielinen hän on. Myös tarkoituserä eli kielen rooli, asema ja merkitys yksilön käytöksessä määrittelee hänen kaksikielisyyttään yhdessä kielten vuorottelun ja vaihtelun kanssa. Yhtenä kaksikielisyyden määreenä voidaan pitää myös kielten välistä vuorovaikutusta, sillä kaksikielisyyttä mitattaessa on oleellista tietää, kuinka hyvin kielet pidetään erillään ja missä määrin niitä sekoitetaan (Mackey 2000).

Kaksikielisillä on ainutlaatuinen tapa vaihdella kieltä. Joskus puhuttaessa kielistä toisen voi unohtaa ja jättää täysin huomiotta, mutta usein kaksikielisten keskustellessa keskenään he käyttävät molempia osaamiaan kieliä vaihdellen tai jopa sekoittaen niitä keskenään (Brisk 2006: 2-3). Nancy Bonvillain (2011: 332-336) käyttää tästä ilmiöstä nimitystä *code switching*. Koska kaksikielisillä on suuremmat kielelliset resurssit käytettävänä kuin yhtä kieltä puhuvilla, he kykenevät halutessaan käyttämään useampaa kieltä yhtä aikaa keskustelussa. Tämä ilmenee sanojen lainaamisena toisesta kielestä. Käytännössä kyseessä on kuitenkin paljon monimutkaisempi prosessi, jolla on monia kieliopillisia ja vuorovaikutuksellisia funktioita. Se edellyttää lujaa tietoa kummankin kielen kieliopista ja rakenteesta sekä vaatii kommunikatiivista pätevyyttä ja opettelua, jotta kielelliset tehokeinot saadaan toimimaan oikein tunnetason ilmauksissa. Siispä vaikka tällainen keskustelutyylisi usein virheellisesti leimataan heikoksi kielitaidoksi, todellisuudessa se voi päinvastoin toimia keskustelun rikastuttajana ja vaatii käyttäjältään paljon tietoa ja taitoa (Brisk 2006: 2-3).

Kieli on avoin, vaikutuksille altis systeemi, joka muuttuu oman kehitysprosessinsa seurauksena tai toisen kielen vaikutuksesta. Kaksikielisten kyky täydentää ensisijaista kieltään toisen kielensä sanoilla tekee heistä kielen muutosten edesauttajia. Innovaatiot kaksikielisistä yhteisöistä leviävät helposti alkuperäiseen kielijärjestelmään sosiaalisen ja kielellisen kontaktin tuloksena, mikä johtaa kielen kehittymiseen. Tällä tavoin kaksikieliset luovat uusia innovaatioita, jotka vakiintuessaan muuttuvat mahdollisesti pysyviksi lainasanoiksi (Bonvillain 2011: 313-314). Kaksikieliset eivät siis rikastuta pelkästään omaa puhetyyliään, vaan mahdollisesti koko kielijärjestelmää.

Kaksikieliset eivät ole ryhmänä sen homogeenisempi kuin suomalaiset, pohjoismaalaiset tai eurooppalaisetkaan – ei globaalilla eikä lokaalilla tasolla. Tämä käy ilmi muun muassa Jane Jacksonin (2008: 197-201) tutkimuksessa. Hän haastatteli neljää kaksi- tai monikielistä ja sen myötä -kulttuurista naista, ja hänelle selvisi, ettei henkilöiden välille voitu muodostaa mitään tiettyä kaavaa, vaan kulttuurien risteyskohdissa tehdyt valinnat perustuivat lähinnä henkilöiden omiin taustoihin. Toisille kaikkien kielivarojen käyttö oli luonnollista ja varmaa, kun taas jotkut pitäytyivät tiiviisti äidinkielessään. Vaikka kielten sekoittaminen tarjosi uusia mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun ja osa naisista lainaili ylpeänä englanninkielisiä sanoja äidinkieleensä, jotkut kokivat tämän osoittavan epäkunnioitusta kumpaakin osaamaansa kieltä kohtaan. Ainoa yhdistävä tekijä naisten välillä oli se, että he mielsivät äidinkieltä tunnetasolla tärkeämmäksi, sillä se satoi heidät osaksi perhettään. Jacksonin tutkimus on yksi niistä, jotka osoittavat, kuinka selvästi identiteetti on juurtunut henkilökohtaiseen historiaan. Niinpä on tärkeää muistaa, että kaksikielisistä puhuttaessa kyseessä on ennen kaikkea joukko uniikkeja yksilöitä, joita vain sattuu yhdistämään kyky hallita useampaa kieltä.

Kuvasin edellä Suomea kaksikieliseksi valtioksi. ”Kaksikielinen” ei siis ole pelkästään yksilöä tai ryhmää kuvaava sana, vaan sillä voi selittää myös laajempaa kokonaisuutta, ja sama pätee monikielisyyteen. Yhtä lailla valtiota kuin ihmisryhmää kuvatessa täytyy muistaa kyseisten termien häilyvät rajat ja jopa hieman epäselvät määritelmät. Vaikka enemmistö maailman maista on virallisesti yksikielisiä (Skutnabb-Kangas 1988: 9), tavallaan kaikkia moderneja valtioita voitaisiin nimittää monikieliseksi, sillä kaikkien maiden väestössä on väistämättä eri kieltä puhuvia henkilöitä (Bonvillain 2011: 279). Se ei kuitenkaan tarkoita, että asukkaat ja yhteisöt olisivat välttämättä monikielisiä – eiväthän suomalaisetkaan automaattisesti ole kaksikielisiä, vaikka valtio sitä onkin (Tandefelt 2000: 64). Yhteisö voi toki olla kaksikielinen ja termiä voidaan perustellusti käyttää ryhmän kuvaajana, mutta se edellyttää kirjaimellisesti kaksikielisiä jäseniä; ei siis riitä, että yhteisössä on kahden eri kielen edustajia (Mackey 2000: 26).

Suomessa myös kaksikieliselle kunnalle on oma määritelmänsä. Jan Saarela ja Fjalar Finnäs (2003) määrittelevät artikkelissaan kaksikieliseksi kunnaksi sellaisen kunnan, jossa vähintään kahdeksan prosenttia tai vaihtoehtoisesti vähintään 3000 asukasta on ruotsinkielisiä. Kunnissa, joissa ruotsi on puhutumpi kieli samat luvut pätevät käänteisesti. Niinpä esimerkiksi tutkimuskohteestani Pietarsaaresta voi oikeutetusti puhua kaksikielisenä kaupunkina, sillä siellä nämä luvut ylitetään kirkkaasti. Vaikka monikielisyys on tuttua useille valtioille, Suomen kaksikielisyys erottuu muiden modernien valtioiden monikielisyudesta edukseen virallisuudellaan ja lakisääteisyysdellään. Tilanne onkin noteerattu Euroopan kielivähemmistöjen keskuudessa vuosikymmenten ajan, ja Suomea on pitkään pidetty muualla maailmassa positiivisena esimerkkinä toimivan kielisysteeminsä ansiosta (Hansegård, 1979: 129).

2.5 Ruotsinkieliset Suomessa ja Pietarsaaressa

Kerrotaan, että suomenruotsalainen mies soitti ruotsalaiselle kollegalleen tämän kotiin Ruotsiin. Kollegan tytär vastasi ja kutsui sitten isänsä puhelimeen huutaen: ”Isä, isä, muumipeikko haluaa puhua kanssasi!” (Eriksson 2000: 5). Marika Tandefeltin (2000: 60) mukaan Tove Jansonin muumeja ja Muumilaakson tarinoita tosiaan pidetään eräänä suomenruotsalaisuuden symbolina, sillä usein ajatellaan, että muumien tavoin suomenruotsalaiset muodostavat pienen yhteisön, jossa kaikki tuntevat toisensa ja elävät sulassa sovussa keskenään elämästä nauttien. Ylen tuoreen kyselyn perusteella väitteessä vaikuttaa olevan jotain perää, sillä kyselyyn vastanneista suomenruotsalaisista 41 prosenttia koki olevansa elämäänsä tyytyväisiä suomenkielisten vastaavan luvun ollessa vain 19 prosenttia, mitä selitettiin muun muassa yhteisöllisyydellä ja auttamisenhalulla (Koutonen 2019). Ruotsalaisten korvissa suomenruotsalaisten puhetyyli muistuttaa olennaisesti muumien puhetta nimikkopiirretyssään (Tandefelt 2000: 60), joten nimityksellä on muutakin taustaa, kuin ”muumimainen”, auvoisa

elämäntyö. Suomenruotsalaisuuden voidaan vakavasti puhuttaessakin sanoa sisältävän muumilaakson tarinat, mutta suomenruotsalaiseen kulttuuriin liittyy paljon muutakin.

Ymmärtääksemme ruotsin kielen aseman nyky-Suomessa, on historiallisesta pohjasta hyötyä (Sjöholm 2004). Itsenäisen Suomen kaksikielinen taival on vain jäävuoren huippu koko totuudesta. Ruotsin kieli on nimittäin elänyt alueellamme jo vuosisatoja, joten ruotsinkielisten vahva asema ei ole ihme. 1800-luvulle saakka ruotsia pidettiin kirjallisena, julkisena ja elitistisenä kielenä suomen kielen aseman ollessa enemmän tai vähemmän epävirallinen (Huss & Lindgren 1999: 302). Nykyään tilanne on toki toinen ja suomenkieliset ovat valtion tasolla selkeä enemmistö, mutta ruotsinkielisillekin oman äidinkielen pätevyys niin kirjoitettuna kuin puhuttuna on edelleen itsestäänselvää (Huss & Lindgren 1999: 307). Vaikka ruotsin kielen asema on muuttunut radikaalisti vuosikymmenten varrella ja tämä on aiheuttanut ristiriitaa ja esimerkiksi 1930-luvun kielikonfliktin Suomessa, on toisen maailmansodan jälkeen kieliryhmien välillä vallinnut järkkymätön kielirauha (Sjöholm 2004). Suomessa ruotsinkieliset voivat kouluttautua omalla äidinkielellään monissa kunnissa tohtoritasolle asti. Koulu tarjoaa opiskelupaikan lisäksi kulttuuriyhteisön, joka on ruotsinkielisille perheen ja päiväkodin ohella vahva ja ratkaisevan merkityksellinen sosiaalinen instituutio (Beijar 2000: 46).

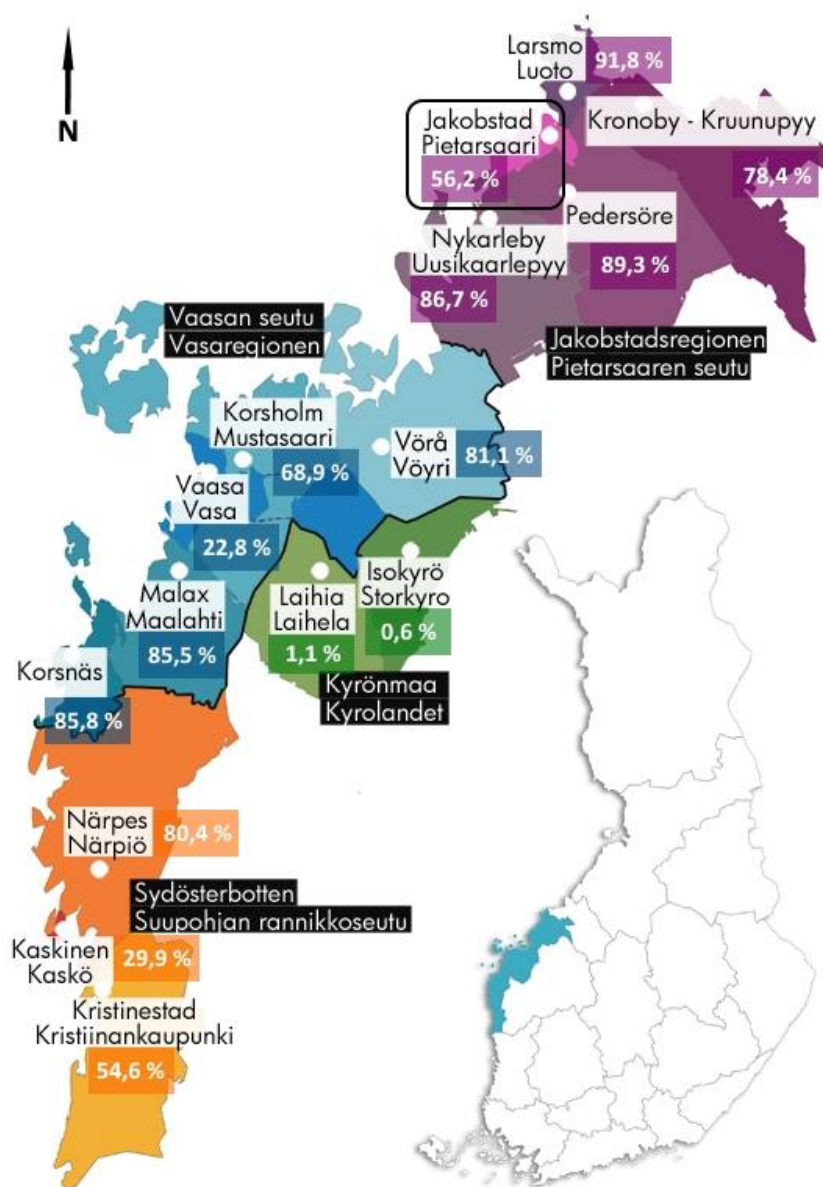
Suomenruotsalaisessa kulttuurissa yhdistyy sekä suomalaisuus että ruotsalaisuus. Normit ja tavat ovat pääasiassa hyvin suomalaisia, mutta yhtäläisyyksiä myös ruotsalaiseen kulttuuriin on havaittavissa. Muun muassa Lucia-päivä 13. joulukuuta on tärkeä ruotsalainen kulttuuriperinne, joka näkyy suomenruotsalaistenkin joulun vietossa, vaikka se suomalaiseen jouluun olekaan samalla tavalla vakiintunut. Olennainen osa suomenruotsalaisten minäkuvaa on kaunokirjallisuus, ja tässä suhteessa yhteys suomalaisuuteen on suuri: ruotsinkielisellä kirjallisuudella on maassamme suomenkielistä pidempi historia, ja esimerkiksi suomalaisten kansallisrunoilijana pidetty Johan Ludvig Runeberg kirjoitti alunperin ruotsiksi. Myös monet muut suomalaisen kirjallisuuden, teatterin, musiikin sekä tieteen, taiteen ja arkkitehtuurin suurimmista edustajista ovat suomenruotsalaisia. Akseli Gallen-Kallela, Alvar Aalto ja

Jean Sibelius ovat suurista suomenruotsalaista vain yksittäisiä esimerkkejä. Toisaalta heidän aikaansa ruotsi olikin Suomen yleiskieli, joten heidän nimittämisenä suomenruotsalaisiksi on kyseenalaista. Yllättävää on, että myös suomenruotsi kielenä tuntuu ainakin puhuttuna olevan itse asiassa lähempänä suomea kuin ruotsia. Eiväthän suomenruotsi ja suomi toki samansukuisia ole, mutta niiden semantiikka sekä aksentti ja intonaatiot ovat hyvin samankaltaista yhteisestä ympäristöstä ja yhteiskunnasta johtuen (Tandefelt 2000: 57-62).

Suomenruotsalaisten osuus koko Suomen kansan väestöstä on vain noin 5,2 % (Kuntien avainluvut 2019) Enemmistö ruotsinkielisiksi rekisteröidyistä asuu Pohjanmaalla Vaasan seudulla ja Helsingissä, Turussa, Turun saaristossa sekä Ahvenanmaalla. Suomenruotsalaiset ovat ryhmänä heterogeeninen, ja heidän asenteensa äidinkieltään kohtaan suhteessa suomen kieleen vaihtelee paljon eri alueita tarkastellessa. Esimerkiksi näkyvä kaksikielisyys on länsirannikolla huomattavasti voimakkaampaa kuin pääkaupunkiseudulla: Helsingissä kielen vaihtuessa ruotsista suomeksi heti suomenkielisen liittyessä keskusteluun, Vaasassa ja Pietarsaareissa on täysin normaalia jatkaa keskustelua kahdella kielellä sekaisin (Tandefelt 2000: 70). Pääkaupunkiseudun suomenruotsalaisia onkin kritisoitu liian innokkaasta suomen kielen käytöstä: länsirannikon asukkaiden mielestä helsinkiläiset eivät pidä kiinni oikeudestaan omaan äidinkieleensä, ruotsiin, minkä pelätään ajan kuluessa johtavan suomenruotsin kuolemiseen, kun pääkaupunkiseudulla puolestaan hämmästellään motiiveja suomen kielen opiskeluun, mikäli kyseistä kieltä ei kuitenkaan suostuta käyttämään (Tandefelt 2000: 70; Sjöholm 2004). Nancy Bonvillain (2011: 289-290) selittää tällaisen kielivalinnan olevan keino oman identiteetin ja kielellisten oikeuksien ilmaisemiseen. Niinpä se, valitseeko kaksikielinen suomen vai ruotsin kielen, perustuu jonkinlaiseen symboliseen ja henkilökohtaiseen tarkoitukseen ja saattaa heijastaa piileviä asenteita toista kieliryhmää kohtaan.

Valtion tasolla tarkasteltuna suomenruotsalaiset ovat vähemmistö, mutta joissain kunnissa suomen ja ruotsin kielen puhujat jakautuvat tasaisemmin. Esimerkiksi tutkimuskohteessani Pietarsaareissa ruotsinkielisyys ja toisaalta myös kaksikielisyys on

selvästi nähtävillä katukuvassa ja asukkaiden arjessa. Kaupungin asukkaista ruotsinkielisiä on 56,2 prosenttia, suomenkielisiä 36,7 prosenttia ja loput puhuvat äidinkielenään muita kieliä (Kuntien avainluvut 2019). Kaupungin kieliasetelma palvelee vahvasti tutkimukseni aihetta, mutta Pietarsaari on muistakin syistä potentiaalinen tutkimuskohde. Tapio Mainio (2017) luonnehtii Kauppalehden artikkelissa Pietarsaaren keskustaa Suomen elinvoimaisimmaksi. Elinvoimaisuudesta viitteitä antaa se, että tyhjiä liiketiloja on Pietarsaareissa vähemmän kuin Suomen kaupungeissa keskimäärin, keskustaa uudistetaan ja kivijalkaliikkeet palvelevat asiakkaita viikonloppuisinkin. Myös Pietarsaareissa erityisesti viikonloppuisin kukoistava kortteliralli on kaupungin asukasluvuun nähden huomattavan vilkas, ja tuo omalta osaltaan lisää elämää keskustan iltoihin. Vaikka ruotsinkieliset ovat Pietarsaareissa selvä enemmistö, kummallakin kieliryhmällä on vahva asema kaupungissa. Kaksikielisyys näkyy jo Pietarsaaren kutsumanimestä ”Jeppis”, joka tulee paikallisten puhekieleen Jakobstad-Pietarsaari-yhdistelmästä. Ruotsinkielisyyden tuntua puolestaan lisää Pietarsaarelaiseen kauppa- ja kahvilakulttuuriin omaksutut vaikutteet lahden takaa Ruotsin puolelta (Mainio 2017), sekä ruotsinkielisten suuri osuus myös tutkimuskohteeni lähikunnissa (Kuva 1). Vaikka Pietarsaaren väestöstä yli puolet on ruotsinkielisiä, osuus tuntuu jopa melko pieneltä verrattuna sen naapurikuntien ruotsinkielisten suhteelliseen määrään.

Kuva 1. Ruotsinkielisten osuus Pohjanmaan kunnissa, Pietarsaari korostettuna. Pohjanmaan maakunta (2019): kuvaa täydennetty kirjoittajan toimesta.

Marika Tandefelt (2000: 74) kertoo suomenruotsalaisilta usein kysyttävän, kannattavatko he urheilussa, esimerkiksi suomalaisia niin kovasti kuohuttavissa jääkiekon maailmanmestaruuskisoissa, Suomea vai Ruotsia. Tandefeltin mukaan tämä kysymys hämmästyttää suomenruotsalaisia aina yhtä paljon, sillä eihän kenellekään tulisi mieleenkään olla kannattamatta isänmaataan. Lojaalius isänmaalle ei ole

riippuvaista kielestä, vaan kansallisuudesta. Myös Kaj Sjöholm (2004) artikkelissaan korostaa, etteivät suomenruotsalaiset näe itseään Suomessa asuvina ruotsalaisina, vaan suomalaisina, joiden äidinkieli vain eroaa valtaväestön puhumasta kielestä. Suomenruotsalaisuus ei missään nimessä poissulje suomalaisuutta – se on suomalaisuutta.

2.6 Kielikylpy – Kanadan lahja Suomelle

Tutkimusryhmäni koostuu Pietarsaaren kielikylpykoulun oppilaista. Kielikylpy on toisen kielen oppimiseksi kehitetty opetusmalli, joka perustuu kielen omaksumiseen käyttämällä sitä luonnollisissa vuorovaikutustilanteissa (Buss & Mård 1999: 9). Kielikylpyopetuksesta on vuosien varrella kehitetty lukuisia erilaisia versioita. Se, kuinka opetus äidinkielen ja kielikylpykielen välillä määrällisesti jakautuu, vaihtelee opetusmallista riippuen, mutta päätavoite kaikissa variaatioissa on sama: kaksikielisyys. Toisinaan tähdätään jopa kolmikielisyyteen tai toisaalta keskitytään tietyn kielen, esimerkiksi englannin, syvempään kehittämiseen äidinkielen rinnalla (Brisk 2006: 35). Tässä työssä käsittelen Kanadan kielikylvystä polveutuvaa kaksikielisyyteen pyrkivää opetusmallia, joka rantautui meille Suomeen vuonna 1987 täydellisen ruotsinkielisen kielikylpyopetuksen muotona (Buss & Mård 1999: 7).

Kanadan kielipoliittinen asetelma muistuttaa jossain määrin Suomen tilannetta, sillä Kanada on Suomen tavoin kulkenut pitkän tien kaksikielisyyteen vievällä polulla. 1500-1600-luvuilta lähtien maa on ollut alkuperäiskansansa lisäksi sekä ranskan- että englanninkielisten asuttama, mutta virallisesti kaksikielinen siitä tuli vasta 1969. Kanadan kansalaisten ei tietenkään tarvitse olla kaksikielisiä eikä heiltä oleteta molempien kielten hallintaa, mutta ainakin teoriassa heillä on oikeus palveluihin omalla äidinkielellään, oli se sitten ranska tai englanti. Tästä johtuen myös valtiolliset dokumentit julkaistaan kummallakin kielellä. Pääasiassa englanti on maan puhutumpi

kieli, mutta joillain seuduilla ranska on valtaväestön käytössä (Bonvillain 2011: 286-288) – samalla tavoin, kuin Suomessa ruotsinkieliset ovat paikoin enemmistö.

Kanadalainen kielikylpy sai alkunsa 1960-luvulla, kun englanninkielisistä haluttiin kouluttaa sujuvia ranskan kielen osaajia. Kanadan kielikylpymallissa ensimmäisinä kouluvuosina opetus tapahtuu pelkästään ranskaksi, mutta kolmantena kouluvuotena opetukseen liitetään myös pieni osa englanninkielistä opetusta. Vuosi vuodelta englannin kielen suhteellinen osuus koulupäivästä lisääntyy (Brisk 2006: 36). Suomen kielikylpykoulut vastaavat pitkälti tätä opetusmallia, eli ensimmäiset kouluvuotensa ja ensimmäiset oppinsa kielikylpykoulun oppilas saa lähes täysin itselleen vieraammalla kielellä (Kielikylvystä tuli Vaasan lahja Suomelle: 2014). Pietarsaaren Kielikylpykoulussa luokanopettajat kuuluvat aina toisen kieliryhmän edustajiin, eli suomenkielisten lasten opettajat ovat äidinkieleltään ruotsinkielisiä, ja sama toisinpäin. Näin varmistetaan se, että opetus tapahtuu kieliopillisesti puhtaalla kielellä, ja samalla kielikylpykielestä tulee oppilaan ja opettajan ainoa yhteinen kieli.

Suomen ensimmäinen kielikylpyryhmä perustettiin Vaasaan. Kolmen vuoden kuluttua kokeiluryhmän perustamisesta ja Suomen koulumaailmaan sopivaksi toteamisesta kielikylpykoulut alkoivat levitä laajasti eri puolille maata (Buss & Mård 1999: 7). Suomen kielikylpy kuitenkin poikkeaa pienessä määrin kanadalaisesta edeltäjästään, sillä jo Vaasan ensimmäisen ryhmän aikana haluttiin tehdä muutoksia lasten äidinkielen opetuksen määrään ja alkamisajankohtaan. Niinpä Suomessa käytetyssä kielikylvyssä oppilaat saavat opetusta myös äidinkielellään jo ensimmäisestä luokasta lähtien. Tällä varmistetaan lasten täysipainoinen osallistuminen kansalaisiin juhlatilaisuuksiin sekä ensikielen kulttuuriperinteiden varhainen oppiminen. Toinen ero on se, että toisin kuin Kanadan mallissa, suomalaisessa kielikylvyssä oppilailla alkaa kielikylpykielen ohella myös kolmannen kielen, englannin, opiskelu jo alakoulun puolella (Buss & Mård 1999: 15-16). Ruotsinkielinen kielikylpy on nykyään suosittu koulutusmalli Suomessa, mutta silti valtion tasolla vain noin 0,5% kaikista koululaisista opiskelee kielikylpykouluissa. Määrä kuitenkin vaihtelee kunnittain, ja paikoin kielikylpyläisten osuus ylittää kymmenestä aina ja viiteenkymmeneen prosenttiin

(Björklund & Mård-Miettinen 2011: 17-18). Pietarsaassa Kielikylpykoulu on oppilasmäärältään kaupungin suurin alakoulu (Holopainen 2017).

Kielen ja koulutuksen välistä suhdetta on tutkittu jo monien vuosikymmenten ajan, ja vuonna 1970 Maailmanpankki perehtyi kahdeksaan aiheeseen liittyvään tutkimukseen (Hvenekilde 1997: 119). Vaikka tutkimukset ovat suhteellisen vanhoja, niiden tuloksia voidaan edelleen pitää hyvinä ja vakiintuneina, ja siksi nostan ne lyhyesti esille. Tutkimuksissa selvitettiin, onko lapsen toisen kielen kehityksen kannalta väliä aloitetaanko koulutus äidinkielellä vai toisella kielellä. Tulokset vaihtelivat jonkin verran, mutta muutamia yleistyksiä löytyi toisella kielellä kouluttamisen puolesta: täydellinen kielikylpy osoittautui erityisen toimivaksi, jos lapsen ensimmäinen kieli on kehittynyt ennen koulun alkua tietylle tasolle, jos kielikylpy on vapaaehtoinen valinta, jos vanhemmat panostavat itsekin lapsensa koulutukseen ja jos myös lasten äidinkieli on arvostetussa asemassa yhteiskunnassa (Hvenekilde 1997: 119-121). Koska yleensä kaikki kohdat täyttyvät Pietarsaaren kielikylpyoppilaiden kohdalla, voidaan kielikylpyopetusta pitää heille hyvänä ja toimivana vaihtoehtona.

Pietarsaaren Kielikylpykoulu avasi ovensa alunperin syksyllä 1992 (Holopainen 2017). Kielikylpykoululla järjestetään kielikylpyopetusta kummankin kieliryhmän edustajille saman katon alla (Vähäsarja & Koskela 2014). Tällaisesta kielikylvyn muodosta käytetään Kanadassa nimitystä *two-way bilingual education* eli kaksisuuntainen kielikylpykoulutus. Kaksisuuntaisen kielikylvyn tavoite kielitaidon kehittämisen lisäksi on kannustaa eri kulttuuritaustan omaavia lapsia hyväksymään toistensa taustat ja parantaa sosiaalista kanssakäymistä toisenkielisten lasten kanssa (Brisk 2006: 37). Vaikka kielikylpyopetus on nykyään suosittua monella paikkakunnalla, on Pietarsaari edelleen Suomen ainoa kunta, jossa eri kieliset lapset saavat opetusta yhtenäisen, kaksikielisen koulun tiloissa ja opetus tapahtuu molemmilla kotimaisilla kielillä. Tutkimuskohteeni on siis Suomessa ainoa laatuaan, ja tämä näkyy sen suosiossakin. Aiempina vuosina Kielikylpykoulun ruotsinkielisten hakijoiden keskuudessa on jouduttu suorittamaan rajuakin karsintaa luokkakokojen rajallisuudesta johtuen. Keväällä 2015 Pietarsaaren sivistys- ja koulutoimenjohtaja Jan Levander

ilmoitti, että Kielikylpykoulu on vapautettu kyseisestä säädöksestä, joten nykyään koulun ovet ovat avoinna kaikille halukkaille (Björkqvist 2015).

Avasin edellä kielikylpymallin pedagogista näkökulmaa teoreettisella tasolla, mutta mitä kielikylpy on käytännössä? Mikä on Pietarsaaren Kielikylpykoulun perimmäinen tarkoitus? Kielikylvyssä oppilas tutustutetaan omaan kielelliseen ja kulttuuriseen taustaansa molempien kotimaisten kielten avulla. Oman kulttuurinsa lisäksi lapsen halutaan tutustuvan myös kotikaupunkinsa toiseen kieliryhmään ja sen perinteisiin, ja Pietarsaarella suomen- ja ruotsinkielisten välinen yhteistyö onkin muodostunut tähän pyrittäessä avaintekijäksi. Kielikylpy on hyvä ja luonnollinen tapa toisen kielen oppimiseen. Kielitaidon kehittyminen ei perustu pakonomaiseen sanalistojen ja kieliopin pänttäämiseen, vaan oppiminen tapahtuu tavallisen kouluarjen keskellä. Kielikylpykieli ei ole opiskelun kohde, kuten perinteisillä ruotsin oppitunneilla, vaan se on väline, jonka avulla opiskellaan. Tavoite on, että kielikylpykoulun oppilaista tulee toiminnallisesti kaksikielisiä (Vähäsarja & Koskela 2014). Tutkimukseni seuraavassa osiossa avaan menetelmiä, joilla pyrin selvittämään, saavutetaanko tämä tavoite Pietarsaaren Kielikylpykoulussa.

3. Aineisto ja menetelmät

Ensisijaisena aineistona tässä tutkimuksessa käytän Pietarsaaren Kielikylpykoulun 3.-5. luokan oppilaille suoritettua avointa kyselyä. Kysymykset liittyivät oppilaiden kielitottumuksiin koulussa ja vapaa-ajalla, sekä heidän lempipaikkoihinsa kotikaupungissaan ja ajatuksiin Pietarsaaresta kaksikielisenä kaupunkina (Liitteet 1 & 2). Kyselyn lisäksi aineistoa on kerätty havainnoimalla Pietarsaaren paikan tuntua ja sitä, miten kaksikielisyys näkyy kaupungin katukuvassa. Tapausesimerkiksi valikoitui Pietarsaaren kaupunki, sillä siellä kaksikielisyys on selvästi nähtävissä ja kuultavissa katukuvassa ja se on olennainen osa kaupungin asukkaiden arkea.

Tarkastelen tässä tutkimuksessa Pietarsaaren kaksikielisyyttä erityisesti lasten näkökulmasta. Aiemmin maantieteellisessä – kuten muussakin – tutkimuksessa lapset on usein nähty aikuisista riippuvaisina objekteina. Lapset eivät ole päässeet puhumaan omasta puolestaan, vaan heidän elämäänsä on tutkittu ensisijaisesti aikuisten äänen kautta. Kun lapset on opittu näkemään sosiaalisina toimijoina, on heistä tullut tärkeä osa myös maantieteellistä tutkimusta (Barker & Weller 2003). Koska lapsuudenkoti on usein ihmisille erityisen tärkeä ja rakas (esim. Proshansky ym. 1983; Hay 1998; Lidén 2003), parhaiten tämän tutkimuksen aihetta palvelee joukko, joka parhaillaan elää arkeaan lapsuudenkodissaan ja kotikaupungissaan: lapset. Kun tutkimuksen kohteena on kaksikielinen kaupunki, tuntuu loogiselta rajata tutkimusjoukoksi sellainen ryhmä pietarsaarelaisia lapsia, jossa kaksikielisyys ilmenee mahdollisimman vahvana. Niinpä tässä tutkimuksessa huomioni kiinnittyy Pietarsaaren Kielikylpykouluun, joka on Suomen ainoa alakoulu, jossa suomen- ja ruotsinkieliset oppilaat opiskelevat kielikylpykieltään saman katon alla toista kotimaista kieltä puhuvan ryhmän kanssa (Vähäsarja & Koskela 2014).

Kysely suoritettiin Kielikylpykoulun 3.-5. luokan oppilaille helmikuussa 2019. Kysely koostui yhdeksästä avoimesta kysymyksestä, joihin kielikylpykoululaiset saivat vastata omalla äidinkielellään (Liitteet 1 & 2). Väärinymmärrysten ja kielimuurin välttämiseksi kyselylomakkeet oli käännetty sekä suomen- että ruotsinkielelle, jotta jokaisella kyselyyn vastanneella oppilaalla olisi yhtäläiset valmiudet kysymysten ymmärtämiseen. Koska kysymykset olivat avoimia ja vaativat jonkinlaista kirjoitustaitoa vastaajilta, rajattiin kysely kielikylpykoulun kolmelle ylimmälle luokka-asteelle. Taustatietoina kyselyssä selvitettiin lasten luokka-aste ja sukupuoli, mutta ne eivät ole tulosten kannalta olennaisia, vaan tässä tutkimuksessa vastauksia vertaillaan pääasiassa kieliryhmittäin. Suomenkielisistä, ruotsin kielellä kylpevistä, oppilaista käytän lyhennettä kk-oppilaat tai kk-luokat, jossa lyhenne kk viittaa kielikylpyyn. Ruotsinkielisistä oppilaista ja luokista puolestaan käytän lyhennettä sb, joka tulee kielikylvyn ruotsinkielisestä vastineesta språkbud. Kyseisiä lyhenteitä käytetään myös Pietarsaaren Kielikylpykoululla erottamaan eri kieliryhmät toisistaan. Suomenkielisiltä

oppilailta vastauksia tuli kaiken kaikkiaan 47 ja ruotsinkielisiltä 87 (Taulukko 1). Ero selittyy sillä, että sb-luokkia on määrällisesti enemmän. Vaikka esimerkiksi 5sb-luokkia on Kielikylypykoulussa kaksi, 5sbA ja 5sbB, käsittelen luokat yhtenä ryhmänä, sillä oppilaiden luokka-aste ja äidinkieli on sama.

Taulukko 1: Kyselyyn vastanneiden oppilaiden määrät luokka-asteittain.

Luokka-aste	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset	Yhteensä
3. lk	18	25	43
4. lk	14	20	34
5. lk	15	42	57
Yhteensä	47	87	134

Kyselyn vastaukset on tulosten tarkasteluvaiheessa jaettu luokka-asteen ja äidinkielen perusteella kuuteen ryhmään, eli vastaukset käytiin läpi luokittain. Näin tarkalla jaottelulla ei kuitenkaan lopullisten tulosten kannalta ole suurtakaan väliä, sillä luokka-asteella ei näyttänyt olevan kovin suurta vaikutusta vastusten laatuun, vaan merkittävämmäksi muuttujaksi nousi kielitausta. Niinpä tuloksia avatessani niputan pääsääntöisesti kaikki suomenkielisten oppilaiden vastaukset yhteen ryhmään ja ruotsinkielisten toiseen, ja nostan luokka-asteen esiin vain, kun vastausten hajonnan kannalta koen sen tarpeelliseksi. Vaikka kyselyn taustatiedoissa on kysytty myös lasten sukupuoli, mainitsen kyseisen muuttujan ainoastaan suorien lainausten yhteydessä, sillä mitään huomattavia sukupuolten välisiä eroja tuloksissa ei käynyt ilmi.

Vaikka totuus usein kuuluu lapsen suusta, haluan liittää tutkimukseen omia havaintojani tukemaan ja toisaalta myös kyseenalaistamaan lasten huomioita, joten toisena aineistonkeruumenetelmänä käytän osallistuvaa havainnointia. Koska kysely on räätälöity alakouluikäisille lapsille sopivaksi, ajatukset ja vastaukset joidenkin kysymysten kohdalla saattaisivat jäädä ilman omaa havainnointia turhan rajallisiksi. Ajatusten ilmaiseminen kirjallisesti voi olla monelle alakouluikäiselle haastavaa, ja sen ikäiset lapset kiinnittävät todennäköisesti huomiota hyvin erilaisiin asioihin kuin aikuiset, joten oman näkökulman tuominen mukaan tutkimukseen tuo todennäköisesti aineistoon monipuolisuutta. Paikkaan keskittyvään tutkimukseen ja paikan identiteetin

tarkasteluun liitetään usein ihmisen omakohtainen kokemus, ja henkilökohtaista kokemista ja ”paikan elämistä” pidetään maantieteessä tärkeänä niin tutkimuskohteena kuin menetelmänäkin (esim. Malpas 1999: 187; Cresswell 2015: 16-18).

Havainnot on kerätty Pietarsaaren keskustassa helmi-maaliskuussa 2019. Kiinnitin huomiota erityisesti siihen, miten kotimaiset kielet näyttäytyvät ja toimivat keskenään Pietarsaaren katukuvassa ja äänimaisemassa, ja onko niiden välillä havaittavissa jotain hierarkkisia eroja. Esimerkiksi rakennusten valotaulut, mainoskyltit ja tienviitat nousivat esiin kielen näkyvinä ilmentyminä, ja ohikulkijoiden sekä asiakaspalvelijoiden keskusteluun kiinnitin huomiota saadakseni omakohtaista kokemusta Pietarsaaren äänimaisemasta ja kielijakauman kuulumisesta. Havainnointini perustuu osittain muistiin ja tulokset on kirjattu ylös jälkikäteen, sillä taatakseni mahdollisimman aidon tilanteen ja huomiota herättämättömän olemuksen keskityin havainnoidessani vain kuuntelemaan, katselemaan ja valokuvaamaan jättäen kirjallisen dokumentoinnin myöhempään. Havainnoinnin avulla kerättyihin tuloksiin saattaa osaltaan vaikuttaa aiempi kokemukseni tutkimusympäristöstä, sillä Kielikylypykoululla lukuisia sijaisuuksia suorittaneena entisenä pietarsaarelaisena tutkimuskohteet ja yhteisöt olivat itselleni jo ennestään hyvinkin tuttuja.

4. Tulokset

4.1 Kysely

Kyselyn kaksi ensimmäistä kysymystä koskivat oppilaiden taustoja. Ensimmäisessä kysymyksessä tiedusteltiin sitä, onko oppilas asunut Pietarsaassa koko elämänsä, ja jos ei, kuinka kauan hän on kaupungissa asunut. Tällä kysymyksellä oli tarkoitus selvittää, onko vastaajissa sellaisia oppilaita, jotka ovat asuneet Pietarsaassa vasta niin vähän aikaa, että myöhempään kysymykseen vastaaminen olisi sen vuoksi haastavaa tai mahdotonta. Tällaisia vastauksia ei kuitenkaan ilmennyt: suurin osa oppilaista on oman

arvionsa mukaan asunut Pietarsaassa koko elämänsä tai vähintäänkin koko koulutaipaleensa ajan. Joidenkin nuorempien oppilaiden vastauksissa oli havaittavissa pientä epävarmuutta, mutta he kuitenkin arvelivat asuneensa Pietarsaassa koko elämänsä. Vähiten aikaa Pietarsaassa asunut oli kolmasluokkalainen oppilas, joka kertoi asuneensa kaupungissa kolme vuotta, mutta hänen vastauksensa olivat siitä huolimatta yhtä päteviä kuin muidenkin vastanneiden.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin, mitä kieltä oppilaat käyttävät perheensä kanssa. Vastaukset eivät juurikaan yllättäneet. Kk-oppilaat puhuvat kotona suomea ja sb-oppilaat ruotsia, ja kummastakin kieliryhmästä muutama oppilas kertoi käyttävänsä toisinaan myös kielikyropykieltään. Osalla kielikyropykielen käyttö kotioiloissa vaikuttaa vastausten perusteella olevan hyvin satunnaista, joillain taas toisen vanhemman tai lähisukulaisen kanssa kielikyropykieltä tulee käytettyä säännöllisesti. Muutaman oppilaan kotona käytetään muitakin kieliä kuin Suomen virallisia: yksittäisiä mainintoja oli esimerkiksi englannin, saksan ja vietnamin kielestä. Pääasiassa kommunikointiin käytetään kuitenkin omaa äidinkieltä, ja kielikyropykieli jää kotona melko vähälle käytölle.

Kolmannessa kysymyksessä päästään hieman lähemmäs lasten henkilökohtaisia kielitottumuksia. Kolmantena kysyin, viettävätkö oppilaat aikaa toisen kieliryhmän edustajien kanssa välitunneilla tai vapaa-ajalla. Vastauksissa oli jonkinlaista hajontaa ikäryhmittäin, mutta kieliryhminä tarkasteltuna jakauma oli hyvin tasainen. Vastausten perusteella kk-oppilaista 23 viettää aikaa ruotsinkielisten lasten kanssa vapaa-ajallaan, ja loput 24 ei. Sb-oppilaiden kohdalla 44 vastasi viettävänsä aikaa suomenkielisten kanssa, kun taas 43 vastasi kysymykseen kieltävästi. Tuloksissa saattaa olla pientä heittoa suuntaan tai toiseen, sillä – avoimille kysymyksille tyypilliseen tapaan – vastaukset eivät olleet pelkästään kyllä/ei-tyyppisiä, vaan joidenkin oppilaiden kohdalla vastaus oli hieman tulkinnanvaraisempi. Tavoittelin kysymyksen asettelulla nimenomaan toistuvampaa ajanviettoa toisen kieliryhmän edustajien kanssa eikä niinkään yksittäisiä, harvinaisia kohtaamisia, joten ratkaisin tulkinnanvaraisuuden niin, että esimerkiksi vastaus ”hyvin harvoin” luokiteltiin kielteiseksi. Ratkaisu ei juurikaan

muuta tuloksia, eikä vastausten luokittelu tämän yksityiskohtaisemmin ole tässä kohtaa tarpeellista.

Myönteinen suhtautuminen toista kieliryhmää kohtaan toistuu myös seuraavan kysymyksen kohdalla: ”Onko suomenkielisten ja ruotsinkielisten lasten kanssa yhtä kiva olla? Miksi / miksi ei?” Molemmissa ryhmissä enemmistö on sitä mieltä, että kummankin kielisten lasten kanssa on yhtä mukava olla – tai ainakin olisi, mikäli oma kielitaito olisi hieman parempi. Alempien luokka-asteiden kohdalla jakauma kallistui selvästi enemmän myönteisten vastausten puolelle, kun taas sekä 5kk- että 5sb-ryhmässä mielipiteet jakautuvat suunnilleen puoliksi. Viidesluokkalaiset perustelivat mielipiteensä hyvin ja varsin ymmärrettävästi: ”Suomenkielisten lasten kanssa on kivempi olla koska voi sanoa mitä vaan ja toinen ymmärtää”, totesi yksi kk-oppilaista, ja vastaavanlaisia mielipiteitä on paljon myös sb-puolella. Lisäksi jotkut totesivat, että vitsailu ja huumori on vaikeampaa vieraammalla kielellä. Muutama oppilas näkee kielimuurin pikemminkin positiivisen kautta niin, että se tarjoaa oivallisen tilaisuuden kehittää omaa kielitaitoaan. Suurin osa vastauksista kuitenkin antaa ymmärtää, että kieli ei ole mitenkään ratkaisevassa asemassa tässä asiassa, vaan enemmän merkitsee henkilön persoonallisuus:

”Jo för att mina vänner e roliga.” poika, 5sb

”Riippuu vähän siitä millainen se henkilö on ja minkä ikäinen kaveri on. Yleensä viihdyn kaikkien kanssa.” tyttö, 4kk

Viides kysymys sivuaa kahta edellistä: siinä tiedusteltiin, millä kielellä oppilas kommunikoi vastakkaisen kieliryhmän edustajien kanssa, mikäli sellaisia kuuluu tuttavapiiriin. Tämän kysymyksen kohdalla päteviä vastauksia tuli hieman vähemmän, sillä osa oppilaista oli kuitannut kysymyksen kommentoimalla, ettei heillä ole tällaisia henkilöitä ystäviensä joukossa. Kk-oppilaista yhteensä 9 ja sb-oppilaista vain 8 vastasi puhuvansa mielummin omaa äidinkieltään. Näistäkin vastaajista osa vielä täsmensi, että tällaisissa tilanteissa kumpikin puhuu omalla äidinkielellään ja ymmärtää toista eri

kielestä huolimatta, joten tarvetta kielikylypykielen käyttämiselle ei oikeastaan ole. Vastausten perusteella he kuitenkin olisivat valmiita käyttämään kielikylypykieltään tarvittaessa, mutta eivät koe sitä tietyissä tilanteissa tarpeelliseksi. Loput vastanneista kertoivat käyttävänsä kielikylypykieltä tai ainakin olevansa valmiit käyttämään sitä tilanteen niin vaatiessa, eli esimerkiksi silloin, jos ei muuten tule ymmärretyksi. Jotkut vastasivat käyttävänsä molempia kieliä sekaisin, esimerkiksi täydentäen kielikylypykieltä oman äidinkiellensä sanastolla. Vastausten perusteella kielivalinta on monen kohdalla tapauskohtainen.

”Minä puhun suomea ja hän ruotsia mutta ymmärrämme toisiamme.” tyttö, 5kk

”Det beror om de kan svenska, men både och.” tyttö, 5sb

”Båda, ibland finska och ibland svenska.” poika, 5sb

”No jos ne puhuu ruotsia niin puhun myös eli kyllä puhun.” tyttö, 3kk

Kaksi seuraavaa kysymystä koskivat sitä, kumman kielen oppilaat kokevat Pietarsaarella vahvempana: ”Mitä kieltä kuulet eniten vapaa-ajalla (esim. harrastuksissa, ulkona, kaupassa)?” ja ”Onko Pietarsaari sinun mielestäsi enemmän suomenkielinen vai ruotsinkielinen kaupunki? Miksi?” Vaikka ensin mainitussa kysymyksessä ei vastausvaihtoehtoja oltu rajattu samalla tavalla kuin jälkimmäisessä, olivat vastaukset silti hyvin samansuuntaisia. Ensimmäisessä kysymyksessä äidinkielellä oli selvästi vaikutusta: kk-oppilaista noin puolet vastasi kuulevansa eniten suomen kieltä, ja sb-oppilaista eniten omaa äidinkieltään kuulee noin 70 prosenttia. Määrällisesti ruotsin kieltä siis kuulee kuitenkin useimpien mielestä enemmän. Näiden vastausten lisäksi monet olivat sitä mieltä, että molempia kieliä kuuluu lähes yhtä paljon paikasta ja tilanteesta riippuen. Yksittäiset oppilaat, joiden kotona käytetään esimerkiksi englantia, mainitsivat kuulevansa kotona muitakin kieliä, mutta kaupungilla ja harrastuksissa kuitenkin eniten joko suomea tai ruotsia.

Jälkimmäisen kysymyksen vastausten perusteella Pietarsaari tuntuu useimmista oppilaista enemmän ruotsinkieliseltä – myös monien niiden mielestä, jotka kuulevat suomea enemmän kuin ruotsia. Tätä perusteltiin muun muassa sillä faktalla, että ruotsinkielistä väestöä on selvästi enemmän, sekä sillä, että opasteet ja muut tekstit julkisilla paikoilla on melkein aina kirjoitettu ensin ruotsiksi ja sitten vasta suomeksi. Yksi oppilas myös mainitsi Pietarsaareissa vierailevan paljon ruotsalaisia turisteja, mikä lisää ruotsinkielisyyden tuntua. Molemmissa kieliryhmissä on myös niitä, jotka ovat sitä mieltä, että Pietarsaari on enemmän suomenkielinen kaupunki sekä niitä, jotka kokevat sen olevan molempia yhtä paljon.

Viimeisissä kysymyksissä huomio käännettiin kielitottumuksista ja -kokemuksista lasten ajanviettopaikkoihin. Kysymykset olivat tuttuun tapaan avoimia, joten vastausten kirjo on melko laaja. Kuitenkin tietynlaiset vastaukset toistuvat useissa papereissa, vaikka paljon yksilöllisiä eroja oli havaittavissa. Ensin kysyttiin, missä lapset mieluiten viettävät vapaa-aikaansa, ja sen jälkeen heitä pyydettiin mainitsemaan Pietarsaaren yksi tai useampi paras paikka. Molemmissa vastauksissa toistuvat selvästi samat teemat: koti, kaverit ja harrastukset, mutta vastausten jakaumassa on pieniä eroja kieliryhmittäin. Kk-oppilaista 28 mainitsi vastauksissaan lempiajanviettopaikkakseen kodin. Määrällisesti kotiin viittaavia vastauksia on huomattavasti enemmän kuin muita, vaikka moni luetteli vastauksessaan useammankin vaihtoehdon. Tätä perusteltiin sillä, että kotona tuntee olonsa turvalliseksi ja siellä on kaikki tärkeimmät ihmiset. Toiseksi ja kolmanneksi eniten mainintoja on kavereista ja harrastuksista, ja muutamassa paperissa mainittiin myös esimerkiksi kaupungilla hengailu, ulkona oleilu sekä kännykän käyttö.

Sb-oppilaiden vastauksissa sama kaava toistui hieman erilaisella jakaumalla. Jaetulla ensimmäisellä sijalla olivat harrastukset ja koti, joista molemmat mainittiin yhteensä noin 45 kertaa. Kavereiden kanssa vietetty aika sai yli 30 mainintaa. Tämän kolmen kärjen lisäksi muutamat ruotsinkieliset oppilaat vastasivat viettävänsä aikaa mieluiten erilaisissa kahviloissa ja ravintoloissa, mikä erosi suomenkielisten vastauksista jonkin verran, sillä tällaisia mainintoja kk-luokkien vastauksissa ei ollut. Vaikka kavereihin viitatuilla vastauksilla ei suoranaisesti vastata kysymykseen *missä*

aikaa viettää mieluiten, mainintoja tuli niin paljon kummaltakin kieliryhmältä, että olen huomionnut ne tuloksissa, vaikka ne eivät teknisesti ottaen suoraan kysymykseen vastaakaan.

Kuten jo edellä kävi ilmi, viimeiseen kysymykseen oppilaat luettelivat lempipaikkojaan Pietarsaassa. Koti sai tässäkin kohtaa ylivoimaisesti eniten mainintoja molemmissa ryhmissä, samojen perusteluiden saattelemana kuin edellisessäkin kysymyksessä. Ruotsinkielisten oppilaiden vastauksissa toistuvat harrastuspaikat ja kaverit vastausten määrään suhteutettuna hieman useammin kuin suomenkielisillä oppilailla. Kummankin kieliryhmän joukossa nostettiin parhaina paikkoina esiin myös esimerkiksi Pietarsaaren keskustassa sijaitseva Koulupuisto, pietarsaarelainen sisäleikki- ja koulupuisto Maxifun ja noin 10 kilometriä keskustasta sijaitseva hiekkaja- ja kallioranta-alue, Fäboda. Harrastuspaikoista näiden kahden viimeisen kysymyksen yhteydessä mainittiin monia liikuntapaikkoja, esimerkiksi uimahalli, urheilutalo ja Tellushalli, joissa sekä suomen- että ruotsinkieliset lapset harrastavat uintia, sählyä ja jalkapalloa. Useammassa paperissa mainittiin myös tallit ja korostettiin sitä, kuinka ihana hevosharrastuksen parissa on viettää aikaa. Esimerkiksi eräs neljäsluokkalainen totesi, että paras paikka on talli, koska hevosille voi kertoa kaiken omasta päivästä.

Kaiken kaikkiaan kyselyn vastaukset olivat kattavia ja niistä huokui oppilaiden myönteinen asenne. Osa oli paneutunut kyselyyn kunnolla ja selvästi pohtinut vastauksiaan, ja jotkut taas vastanneet lyhyemmin ja ytimekkäämmin. Silti jokaisessa paperissa oli jonkinlainen vastaus kaikkiin kysymyksiin. Viimeisenä kommenttina kyselyssä kiitin oppilaita siitä, että he jaksivat vastata kyselyyn. Muutama oppilas oli tarttunut tähän kommenttiin piirtämällä sen perään hymiön tai sydämen, tai kirjoittamalla vastaukseksi kielestä riippuen ”ole hyvä” tai ”var så god”, joten ilmeisesti kyselyyn vastaaminen oli oppilaille ihan mieluista puuhaa. Sama viesti välittyi erään 3kk-luokkalaisen pojan loppukomentista: ”En jaksanut vaan halusin. :)”

4.2 Havainnot

Havainnoidessani Pietarsaarta kohdistin huomioni erityisesti niihin seikkoihin, joita oppilaat olivat maininneet kyselyyn vastatessaan, ja moni oppilaiden huomioista oli helppo allekirjoittaa hetken tarkastelun jälkeen. Ennen kaikkea pyrin saamaan vahvistusta lasten havainnoille Pietarsaaren kaksikielisyydestä ja siitä, miten suomen ja ruotsin kieli julkisilla paikoilla näkyy ja kuuluu. Yritin hakeutua sellaisiin paikkoihin, joissa alakouluikäiset oppilaat saattaisivat oleilla, ja joita he olivat nostaneet esiin vastauksissaan. Pietarsaaren keskustan alueella eniten ihmisiä näki kävelykadulla ja vuonna 2016 avatussa ostoskeskuksessa, Jakob centerissä, sekä isoimmissa marketeissa, joista Prisma vaikutti olevan vilkkain. Ulkotiloissa olevista ihmisistä suurin osa oli siirtymässä esimerkiksi kävelykadun poikki kaupasta toiseen, eikä tarkoituksenmukaista oleskelua kaupungin kaduilla juurikaan ollut, mikä todennäköisesti selittyy talvisella ja viileällä säällä.

Pietarsaarella ruotsinkieliset ovat selkeä enemmistö, ja ruotsin kieltä kuulee keskustan alueilla ja kaupoissa liikkuessi hieman enemmän kuin suomea, aivan kuten monet oppilaatkin olivat todenneet. Mitään kovin radikaalia eroa kielten kuuluvuudessa en kuitenkaan itse havainnut, vaan mielestäni ruotsinkielisyys korostui enemmän katukuvassa kuin äänimaisemassa. Ruotsin kieli näkyy selvästi keskustan liikkeiden nimissä, kuten esimerkiksi jo edellä mainitun Jakob centerin sekä pietarsaarelaisten kebabin ystävien ylpeyden, Korv-göransin, kylteissä (Kuva 2). Pietarsaaren keskustassa on myös Fiika-niminen kahvila, jonka nimi on saanut vaikutteita ruotsin kielestä edellä mainittujen esimerkkien tavoin.

Kuva 2. Pietarsaaren keskustassa yritysten ja kiinteistöjen nimet, kuten Korv-görans ja Esplanad, kertovat ruotsinkielisyydestä. Maaliskuu 2019.

Edellä mainittuja puhtaasti ruotsinkielisiä nimiä lukuunottamatta paikkojen ja teiden nimet lukee opasteissa ja kylteissä yleensä kummallakin kielellä, mutta useimmiten ensin ruotsiksi. Kuten muutama oppilas oli pohtinut, tämä saa Pietarsaaren tuntumaan ehkä hieman enemmän ruotsinkieliseltä kuin suomenkieliseltä kaupungilta. Itselleni tämä viestii kuitenkin enemmän kaksikielisyydestä. Vaikka tienviitoissa ja kylteissä asiat esitetään usein ensin ruotsiksi, mielestäni olennaisempaa on se, että ne kuitenkin esitetään myös suomen kielellä (Kuva 3). Järjestys tuntuu toissijaiselta, kun kummankin kieliset asukkaat on kuitenkin selvästi huomioitu.

Kuva 3. Pietarsaarella liikkeiden nimet lukee yleensä ruotsin ja suomen kielellä. Katujen ruotsinkieliset nimet on yleensä mainittu ennen suomenkielistä vastinettaan. Maaliskuu 2019.

Kaksikielisyyden huomaa myös asiakaspalvelutilanteissa: usein palvelua tarjotaan automaattisesti ensin ruotsin kielellä, mutta kun vastaa ”behöver du hjälp”-kysymykseen suomeksi, että ei kiitos, myyjä vaihtaa ainakin useimmissa tapauksissa heti suomen kieleen. Pietarsaarella monissa työpaikoissa edellytyksenä on kummankin virallisen kielen hallitseminen ainakin auttavasti, ja oman havainnointini ja aiemman kokemukseni perusteella tämä toteutuu Pietarsaarella varsin hyvin, sillä myös suomenkieliseen vähemmistöön kuuluvana palvelua saa usein omalla äidinkielellään. Se, kuinka sujuvaa kieli on tai kuinka murtaen sitä puhuu, on tietysti yksilöllistä, mutta pääasiassa rohkeutta vieraamman kielen käyttöön näyttää ainakin asiakaspalvelijoilta löytyvän.

Asiakaspalvelijat ja kielikyöpykoululaiset eivät ole ainoita, jotka hallitsevat molemmat kotimaiset kielet. Kaksikielisyyden tuntua lisää myös se, että usein keskustelujä kuulee käytävän sekaisin kummallakin kielellä muidenkin pietarsaarelaisien toimesta. Oppilaiden kokemukset siitä, että toinen puhuu suomea ja toinen ruotsia silti toinen toistaan ymmärtäen ei havaintojeni perusteella rajoitu pelkästään kielikyöpykoululaisiin, vaan samanlaista keskustelua käydään myös aikuisten välillä. Monet Pietarsaarella tuntuvat ymmärtävän toista kieltä vaikka eivät sitä itse välttämättä käytä, joten keskustelijat voivat huoletta kommunikoida omalla äidinkielellään ja tulla silti ymmärretyksi. Ne, joilla kielitaito on sujuvampaa, saattavat vaihdella kieltä keskustelun edetessä sen perusteella, kuinka paljon ja minkälaista sanastoa toisesta kielestä hallitsee. Toisinaan taas kuulee, että keskustelu käydään muuten kokonaan jommalla kummalla kielellä, mutta lainasanoja toisesta kielestä viljellään tottuneesti sinne tänne keskustelua värittämään.

Lainasanat vaikuttavat olevan yleistä ainakin nuorison keskuudessa: esimerkiksi sana ”kiva” kuulee ruotsinkielisissä keskusteluissa paljon, suomenkielisiä kiro sanoja unohtamatta. Myös esimerkiksi suomenkielisten lyhenne ”Halppis” Pietarsaaren keskustassa sijaitsevasta Halpa-Hallista on omaksuttu myös ruotsinkielisten lasten toimesta, tosin ehkä suomenkielisen korviin hieman väärin käytettynä. Usein nimittäin kuulee ruotsinkielisten lasten suunnittelevan keskenään: ”Ska vi gå ti Halpis-Halli?” Sanojen lainaaminen toimii myös toiseen suuntaan, ja tämä ilmenee ehkä selkeimmin Pietarsaaren naapurikuntien ja asuinalueiden nimien käytössä. Esimerkiksi Uusikaarlepyystä suomenkieliset pietarsaarelaiset käyttävät usein nimitystä ”Nyykaappi”, joka tulee sen ruotsinkielisestä nimestä Nykarleby. Kytömäki on Pietarsaaren asuinalue, jonka ruotsinkielinen nimi on Sveden (Kuva 4). En muista koskaan kuulleen kenenkään asuvan Kytömäellä; *Svedenissa* sen sijaan asuu lukuisia pietarsaarelaisia.

Kuva 4. Pietarsaarelaiset käyttävät harvoin Kytömäestä sen suomenkielistä nimeä, sillä asuinalueen ruotsinkielinen nimi Sveden on vakiintunut myös paikalliseen suomenkieleen. Maaliskuu 2019.

Pietarsaaren kaksikielisyys siis selvästi kuuluu, mutta se myös näkyy monella tavalla. Jo edellä mainitut katukyltit kahdella kielellä on tästä ehkä helpoiten tehtävä havainto, joka tuskin jää ohikulkijaltakaan huomaamatta. Kaikki merkit eivät kuitenkaan ole yhtä selvästi nähtävillä, vaan jotkut asiat vaativat tarkempaa havainnointia ja hieman taustatyötä. Kylttien lisäksi kaksikielisyystä viitteitä antaa muun muassa se, että Pietarsaassa lukuisat eri kristilliset suunnat ja seurakunnat kokoontuvat kahdella kielellä. Kaupungin kirkossa palveluksia on sekä suomeksi että ruotsiksi, kuten myös pienemmillä suuntauksilla, kuten esimerkiksi Vapaakirkolla ja Helluntaiseurakunnalla. Osalla seurakunnista on kokonaan omat tilat kummallekin kieliryhmälle, joillain taas toiminta tapahtuu saman katon alla. Myös peruskouluja Pietarsaassa on Kielikylypykoulun lisäksi kummankin kielen puhujille, ja lukio-opiskelua tarjotaan samoissa tiloissa sekä Pietarsaaren lukion että Jakobstads Gymnasiumin opiskelijoille.

5. Pohdinta

5.1 Toinen kotimainen kieli osana kielikylpykoululaisten arkea

”Jag tycker att det är roligt att leka med alla. Det är ingen skillnad vilket språk dom talar.” tyttö, 5sb

”On yhtä kivaa koska viime kerralla kun puhuin ruotsinkielisten kanssa, he olivat yhtä ystävällisiä kuin suomenkieliset.” poika, 4kk

”Lika roligt tycker jag. För dom är mina vänner.” tyttö, 3sb

Pietarsaaren Kielikylpykoulussa kielikylpykieli ei ole opiskelun kohde vaan väline, jonka avulla lapsista yritetään kouluttaa toiminnallisesti kaksikielisiä (Vähäsarja & Koskela 2014). Opetus tapahtuu hyvin pitkälti toisella kotimaisella kielellä, joten koulupäivän aikana kielikylpykieli on väistämättä kovassa käytössä ainakin oppitunneilla. Joillekin oppilaille kielikylpykielellä puhuminen on tietysti haastavampaa, ja rohkeus kielen käyttöön vaatii enemmän motivointia ja kannustusta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kielen käyttöä ei ole ainoastaan sen puhuminen, vaan myös kuuntelu ja ymmärtäminen (Tuan 2004). Niinpä Kielikylpykoulussa nekin oppilaat, jotka eivät keskustele aktiivisesti toisella kotimaisella kielellään, käyttävät kielitaitoa siinä missä muutkin kuunnellessaan opettajan ohjeistusta ja lukiessaan oppikirjojen tekstejä kielikylpykielellä. Tällainen kielen käyttö vain jää helposti huomaamatta, kun innokas luokkatoveri vastailee vieressä täydellisiä lauseita muodostaen ja selkeästi kielikylpykieltään artikuloiden, eivätkä nämä ujommat puhujat välttämättä itsekään huomaa, kuinka paljon kielikylpykieltä tulee käytettyä ikään kuin vahingossa.

Oppitunneilla oppilaat ovat aikuisen valvovan silmän alla ja lasten toiminta on kontrolloitua. Kouluissa noudatetaan yhteisiä järjestyssääntöjä, ja Kielikylpykoulussa monissa luokkahuoneissa ovia ja seinä korostavat värikkäät posterit, joista käy lempeästi ilmi, kumpaa kieltä luokassa kuuluu käyttää. Tämä noudattaa

kielikylpy pedagogiikan ydinajatusta ja tukee kielen opiskelua huomattavasti, mutta on samalla malliesimerkki tilanteista, joita Stuart Aitken (2001: 16) nostaa esiin: kun aikuisten ohjeet ja säännöt pätevät kaikkialla, lapsilta puuttuu vapaus kokea ympäristö omalla tavallaan ja toteuttaa itseään oman mielensä mukaan. Tämä saattaa vaikuttaa myös kyselyni vastauksiin. Kielikylpy on iskostunut syvälle oppilaisiin, että heillä saattaa olla valmiina tietty käsitys siitä, mitä toisen kotimaisen kielen käyttöä koskeviin kysymyksiin *pitäisi* Kielikylpykoulun oppilaana vastata. Yhtenä haasteena tässä tutkimuksessa – kuten kaikissa lapsikeskeisissä tutkimuksissa (Barker & Weller 2003) – onkin aikuinen-lapsi-suhteen määräämät ennakoasetelmat. Paras keino tehdä lapsiin kohdistuvaa tutkimusta olisikin juuri tästä syystä pitkäaikainen etnografinen havainnointi, jolla pääsisi tarkkailemaan syvemmin lasten jokapäiväistä elämää ja arkea pidemmällä aikavälillä (Aitken 2001: 12-18).

Vähentääkseni kyselytilanteen mahdollisesti luomia paineita vastata kysymyksiin ”oikein”, kyselyyn piti vastata anonyymisti. Oppilailla oli tiedossa, ettei vastaajaa tunnisteta ja ettei heidän opettajansa lue vastauksia, vaan kysely tehdään ulkopuolisen tutkijan toimesta. Oppilaat saivat vapauden valita, vastaavatko he äidinkielellään vai kielikylpykielellään, ja kaikista oppilaista ainoastaan yksi vastasi kielikylpykielellään. Tämä antaa mielestäni jotain osviittaa siitä, etteivät oppilaat kokeneet tarpeelliseksi pyrkiä miellyttämään luokanopettajaansa vastauksillaan ainakaan liikaa. Myös vastausten monipuolisuudesta voi päätellä, että oppilaat vastasivat kysymyksiin parhaansa mukaan rehellisesti. Suurimmasta osasta vastauksia välittyi myönteinen asenne, mutta jotkut vastaukset oli muotoiltu paitsi lyhyemmin ja ytimekkäämmin, myös hieman suuremmin töksäyttäen. Vastaus ”ei mulla oo ruotsinkielisiä kavereita” kahdellakymmenellä kysymysmerkillä varustettuna sekä Pietarsaaren kokeminen enemmän suomenkieliseksi ”koska tämä maa on Suomi!” ovat ehkä silmiinpistävimät esimerkit, mikä puolestaan kertoo siitä, että vastausten taso oli kaiken kaikkiaan varsin asiallinen. Edellä mainituissa vastauksissa ei toki ole mitään vikaa, niiden sävy vain sattuu erottumaan valtavirrasta.

Koska on selvää, että oppitunneilla oppilaat käyttävät kielikylypykieltään enemmän tai vähemmän, kohdistin kielitottumuksia koskevat kysymykset tarkoituksella vapaa-aikaan ja välitunteihin, sillä siellä lasten kielivalinta ei ole samalla tavalla tarkkailun alaisena kuin luokkatilanteissa. Kuten jo edellisessä osiossa avasin, vastaukset jakautuivat melko tasaisesti kahtia: puolet vastanneista viettää aikaa toista kieltä puhuvien kanssa ja puolet ei ainakaan säännöllisesti. Näitä tuloksia olisi mielenkiintoista verrata johonkin yksikieliseen alakouluun, mutta ilman vertailuakin uskallan olettaa, että kielikylypoululaiset viettävät enemmän aikaa toisen kieliryhmän edustajien kanssa kuin Pietarsaaren yksikielisten koulujen oppilaat. Kielikylypoulussa oppilaat tutustuvat oman kulttuurinsa lisäksi kotikaupunkinsa toiseen kieliryhmään (Vähäsarja & Koskela 2014), ja kun samojen seinien sisässä opiskellaan esikoulusta alkaen, on selvää että toinen kieliryhmä tulee tutuksi vähän väkisinkin. Samalla sosiaalinen kanssakäyminen eri ryhmien välillä lisääntyy, mihin kaksisuuntainen kielikylypy juuri pyrkiikin (Brisk 2006: 37). Kynnys eri kieltä puhuvien lasten kanssa leikkimiseen pienenee, ja eri kielisyys saatetaan nähdä jopa positiivisena asiana:

”Det är roligt att vara med finskspråkiga för att man kan lära sig finska.” tyttö, 5sb

”Man blir bättre på finska och man får kompisar.” poika, 4sb

Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että mitä vanhemmaksi lapset kasvavat, sitä tärkeämpänä he pitävät yhteistä kieltä. Siinä missä 3. luokkalaisista suurin osa oli sitä mieltä, että suomen- ja ruotsinkielisten lasten kanssa on ihan yhtä kiva olla, 5. luokan oppilailla mieleipiteiden jakauma oli kääntynyt päinvastaiseksi. Tämä selittyy varmasti osittain sillä, että vanhemmille oppilaille saumattoman keskustelun merkitys kasvaa. Leikkiessä ei ehkä ole niin väliä, tuleeko joskus käytettyä väärää sanaa – ja toisaalta eihän esimerkiksi eläin-leikeissä tarvitse välttämättä puhua ihmisten kieltä ollenkaan! Sen sijaan lapsen lähestyessä murrosikää muuttuu entistä tärkeämmäksi, että asioista voi jutella saumattomasti, joutumatta miettimään sananvalintojaan liikaa. Tämä on varsin ymmärrettävää, sillä ihmistoiminta ja ryhmän koossa pysyminen on hyvin pitkälti

kielestä ja ymmärryksestä riippuvaista (esim. Tuan 1991; Hvenekilde 1997: 115). Kielen avulla ihminen kytkeytyy osaksi ryhmää kaikkein helpoiten (Jackson 2008: 37).

”Jag tycker inte det är lika roligt att vara med finskspråkiga barn för att jag är inte bra på finska. Men det är klart att det kan vara kul.” tyttö, 5sb

”Suomen kieltä on helpompi ymmärtää ja ruotsin kieli on vaikeampi, siksi minun mielestä on kivempi olla suomenkielisten kanssa.” poika, 4kk

Muutama oppilas nosti vastauksissaan esiin sen, että samaa kieltä puhuvien kanssa on helpompi vitsailla. Lapsen kasvaessa Pikku-Kalle–vitsit alkavat tuntua hiljalleen vähemmän hauskoilta, kun huumoriin tulee erilaista syvyyttä ja persoonaa. Vaikka, kuten Nancy Bonvillain (2011: 62) toteaa, vitsien keksiminen ja ymmärtäminen edellyttää toki muutakin kuin hyvää kielitaitoa, on kielen hallitseminen silti ensimmäinen askel huulenheittoon lähettäessä. Jos kielitaito ei tähän riitä, on selvää, että keskustelu jää ainakin huumoriveikkojen mielestä vajaaksi. Niinpä lienee perusteltua allekirjoittaa jo teoria-osiossa käsitelty kielen tärkeys ja oikeastaan välttämättömyys oman persoonallisuuden ja sosiaalisen identiteetin ilmaisemisessa (Hvenekilde 1997: 115). Identiteetti on osa ihmisen olemusta (Breakwell 2014: 28) ja kertoo keitä me olemme. Sen avulla ihminen ryhmittelee muita ja toisaalta löytää myös yhtäläisyyksiä itsensä ja muiden väliltä (Jenkins 2008: 5-13), joten kyky ilmaista omaa identiteettiään on tärkeää. Ei siis ole mikään ihme, että jotkut kokevat kielimuurin ongelmalliseksi asiaksi. Kielen avulla ei pelkästään ilmaista omaa identiteettiä, vaan myös vahvistetaan ja kehitetään käsitystä siitä (Spolsky 1999: 189; Jackson 2008: 34).

Tutkimuksen tulosten perusteella kielikyky näyttää pääsevän siihen, mihin pyrkiikin: lasten toiminnalliseen kaksikielisyyteen. Vaikka kyselyn vastausten perusteella kaikki lapset eivät vietä aikaa säännöllisesti toisen kieliryhmän kanssa, on valtaosa oppilaista valmiita käyttämään kielikykykieltään tarvittaessa. Se, että kielitaito on riittävän vahva tullakseen sillä toimeen, riittää ainakin joillain mittareilla jo kaksikielisyyden määritelmäksi: riittää, että kielitaito on riittävän hyvää ja toistuvaa

(Skutnabb-Kangas 1988: 21; Tandefelt 2000: 65). Niinpä ainakin osaa Kielikylypykoulun oppilaista voi hyvällä omatunnolla nimittää kaksikielisiksi.

Kielikylypykoulun oppilaat käyttävät usein puheessaan ainutlaatuista kielen muotoa, *code switchingiä*, joka on kaksikielisille varsin ominaista (Brisk 2006: 2-3; Bonvillain 2011: 332-336). He kykenevät sekoittamaan osaamiaan kieliä keskenään tai vaihtamaan kielestä toiseen ilman, että se vaikuttaa keskustelun kulkuun tai keskustelijoiden keskinäiseen ymmärrykseen. Code swithing tekee kaksikielisistä kielen muutoksen ja kehityksen edesauttajia. Innovaatiot leviävät helposti alkuperäiseen kieleen sosiaalisen kanssakäymisen tuloksena ja saattavat vakiintua kielijärjestelmään pysyvien lainasanojen muodossa (Bonvillain 2011: 313-314). Tämä näyttää havaintojeni perusteella käyneen toteen Pietarsaassa: esimerkiksi paikkojen nimiä lainataan toisesta kielestä niin tottuneesti, ettei tiettyjen asuinalueiden nimiä edes muista omalla äidinkielellään. Tällä tavoin toinen kotimainen kieli on osa paitsi kielikylypykoululaisten, myös monien muiden pietarsaarelaisten arkea.

Koska toisen kotimaisen kielen, oli se sitten suomi tai ruotsi, kuulemiselta ja näkemiseltä ei voi Pietarsaassa välttyä, tulee tietoisien valinnan lisäksi kielitaitoa käytettyä ja harjoitettua myös pelkästään kuuntelemalla ja ymmärtämällä kuulemaansa. Hyvänä todisteena tästä on se, että monet niistä oppilaista, jotka eivät juurikaan vietä aikaa toisen kielisten lasten kanssa tai eivät mielellään käytä toista kotimaista kieltä, mainitsivat erikseen kuulevansa esimerkiksi harrastuksissa enemmän kielikylypykieltään. Jos jumppa-ohjaaja toistelee tiettyjä fraaseja, kuten esimerkiksi ”spänna magen”, todennäköisesti myös suomenkieliset telinevoimistelijat ymmärtävät, että keskivartalo tulisi pitää tiukkana. Samalla tavoin jääkiekko-treeneissä valmentajan muistuttaessa pitämään ”painopiste takana”, luultavasti ruotsinkielisetkin lapset osaavat toimia kehotuksen mukaan. Niinpä sama asetelma, joka kielikylypykoululaisten luokahuoneisiin on tarkoituksellisesti luotu, toistuu monien lasten arjessa ja harrastuksissa ihan huomaamatta.

5.2 Ruotsinkielinen vai kaksikielinen Pietarsaari?

Kielikylypykoululaisten silmiin ja korviin Pietarsaari tuntuu enemmän ruotsinkieliseltä kuin suomenkieliseltä kaupungilta. Tämä ei oikeastaan yllätä, sillä kuten moni oppilaskin oli huomannut mainita, ruotsinkielistä väestöä on kaupungissa selvästi enemmän (Kuntien avainluvut 2019). Ruotsin kieli näkyy muun muassa keskustan valotauluissa ja tienviitoissa, sekä kuuluu äänimaisemassa enemmän käytettynä kielenä ainakin monien oppilaiden mielestä. Osa oppilaista päätteli Pietarsaaren kielijakauman Kielikylypykoulun suomen- ja ruotsinkielisten oppilaiden määrien perusteella, joka heijasteleekin jossain määrin koko kaupungin kielellistä jakaumaa. Sama seikka on nähtävissä myös tutkimukseni kyselyyn vastanneiden määrästä, sillä kuten jo aiemmin kävi ilmi, sb-oppilaiden vastauksia on melkein kaksinkertainen määrä suomenkielisten vastauksiin verrattuna.

”Ruotsinkielinen koska ruotsinkielisillä on enemmän luokkia ja olen vaan huomannut sen.” tyttö, 5kk

”Svenska, för man hör nästan bara svenska i stan till exempel.” tyttö, 5sb

”Jag tror att det är ganska jämnt. Jag tycker att det pratas lika mycket svenskspråkiga som finskspråkiga.” poika, 5sb

”No ehkä ruotsi koska kuulen sitä enemmän ja mulla on enemmän ruotsinkielisiä kavereita.” tyttö, 4kk

”Svenska för att till exempel i butiker så säger dom på svenska först allting i Jakobstad. Så börjar det med svenska och sen finska.” poika, 3sb

Vaikka huomattava enemmistö kaikista vastanneista arvioi Pietarsaaren enemmän ruotsinkieliseksi, 3kk-luokalla ilmeni yllättävän monta eriävää mielipidettä: luokan 18 oppilaasta kymmenen oli sitä mieltä, että Pietarsaari on enemmän suomenkielinen kaupunki. Perusteluiksi oppilaat antoivat esimerkiksi sen, että ovat itse suomalaisia tai

he vain sattuvat kuulemaan suomen kieltä enemmän. Luokan vastausten hieman poikkeavaa jakaumaa voidaan ehkä selittää sillä, että kolmasluokkalaiset lapset eivät välttämättä kiinnitä asiaan sen kummempaa huomiota tai he eivät vielä osaa ajatella asiaa kovin syvällisesti. Toisaalta vaikka ruotsinkielisiä todellisuudessa onkin enemmistö, on hyvin mahdollista, että jotkut tosiaan kuulevat suomen kieltä enemmän. Asuinalue, harrastukset ja kaveripiiri sekä ihan vain se, kuinka suuren osan vapaa-ajastaan viettää kotona, vaikuttavat asiaan olennaisesti, sillä nämä ovat merkittäviä tekijöitä vaikuttamaan lapsen paikkakäsitykseen (esim. Derr 2002; Lidén 2003).

Kuten sekä teoria-osiossa että tuloksissa ilmeni, lapsille paikoista tärkein on usein koti (esim. Proshansky ym. 1983; Lidén 2003), ja mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämpi rooli kodilla yleensä on ja sitä enemmän aikaa siellä vietetään. Olennainen osa paikan muodostumista on paitsi kieli (Tuan 1991), myös muut ihmiset (Proshansky ym. 1983), joten jos 3kk-luokan oppilaiden kohdalla nämä muut ihmiset sattuvat jakamaan heidän kanssaan saman äidinkielen, voi se vaikuttaa olennaisesti siihen, kumman kieliseksi oppilas koko kotikaupunkinsa mieltää. Hilde Lidén (2003) havaitsi tutkimuksessaan, että tärkeintä lapsen paikan kokemisessa on heidän roolinsa vertaistensa keskuudessa. Niinpä hypoteettisesti ajateltuna, jos suomea äidinkielenään puhuvan lapsen naapurustossa asuu enimmäkseen ruotsinkielisiä, voi hän tuntea kuuluvansa vähemmistöön laajemmassakin skaalassa; Jos taas suomenkielisiä on enemmän, saattaa tunne enemmistöön kuuluvuudesta heijastua koko kotikaupungin tuntuun. Yleensä elinpiiri ja reviiiri kasvaa yleensä yhdessä lapsen kanssa (Hay 1998), mikä voi selittää sen, miksi jo neljännen luokan oppilaat ovat Pietarsaaren kielijakaumasta eri mieltä vuotta nuorempien kanssa.

Oikeastaan ei ole edes väliä, kuinka todellisuutta vastaavia lasten käsitykset ovat: kuten Nancy Bonvillain (2011: 61) toteaa, tieto on peräisin kokemuksista, ja juuri tätä henkilökohtaista kokemusta ihmismaantieteessä painotetaan nykyään paljon. Niinpä jokainen mielipide tulee ottaa huomioon, sillä valtavirrasta poiketessaankin jokaisen kokemus on osa hänen henkilökohtaista paikkakäsitystään ja näin ollen totuus hänelle itselleen. Siinä, että yksittäiset oppilaat pitävät Pietarsaarta enemmän suomenkielisenä

kaupunkina, ei ole mitään väärää eikä se perustu virheelliseen tietoon. Heidän kokemuksensa paikasta vain sattuu olemaan erilainen, mikä voi olla monien tekijöiden summa.

Kuten oppilaiden vastauksista nostamistani esimerkeistä huomaa, osa oppilaista on hieman rikkonut kyselylomakkeeni kysymyksenasettelua vastaan todetessaan Pietarsaaren olevan yhtä paljon suomenkielinen kuin ruotsinkielinen kaupunki. Toisaalta heitä ei voi kritisoida – teinhän itsekin saman havainnon Pietarsaaren keskustaa havainnoidessani. Vaikka ruotsin kieltä kuulee ehkä laskennallisesti enemmän, on myös suomen kielen asema niin näkyvä ja kuuluva, että Pietarsaaren kutsuminen pelkästään ruotsinkieliseksi ei tuntuisi oikealta. Jo teoriaankin pohjaten on selvää, että Pietarsaarta tulisi kutsua ennemmin kaksikieliseksi kaupungiksi, koska sellainenhan se määritelmän mukaan on (Saarela & Finnäs 2003). Kyselyiden ja havainnoinnin perusteella lienee kuitenkin oikeutettua väittää, että Pietarsaari ei pelkästään ole, vaan myös tuntuu kaksikieliseltä. Tämä on mielestäni olennaisin asia kaupungin kaksikielisyyttä pohdittaessa, sillä painotan tässä tutkimuksessa enemmän kokemuksen kautta muodostettua tunnetta paikasta, kuin mitään laskennallisia tilastoja tai määritelmien perusteella luotuja faktoja.

Kaksikielisyydestä kaupungin kuvaajana puhuttaessa on tärkeää muistaa, ettei määritelmä ”kaksikielinen” vielä takaa sitä, että alueen asukkaat tai yhteisöt olisivat kaksikielisiä (Tandefelt 2000: 64). Niinpä kuvaus kaksikielisyydestä, jolla olen tämän osion otsikoinut, ei oikeastaan kerro vielä mitään. Se, että Pietarsaarella on sekä suomen- että ruotsinkielisiä on fakta jonka kuka tahansa löytää nopealla googletuksella, eikä siinä tiedossa ole yhtään mitään yllättävää. Tästä johtuen haluan painottaa, että havaintoihini pohjaten Pietarsaarella kaksikielisyys näyttäytyy vielä syvemmin nimenomaan sen väestön kaksikielisytenä. Väestön ainakin osittainen kaksikielisyys käy ilmi esimerkiksi siitä, että moni pietarsaarelainen kykenee tasapainottelemaan molempien kielten välillä samassa keskustelussa ja siitä, että lainasanoja toisesta kielestä on vakiintunut monen päivittäiseen puhekieleen niin perusteellisesti, ettei vierasperäisten sanojen käyttöä itse edes tiedosta.

Huolimatta siitä, että sekaisin kahdella kielellä käyty keskustelu saattaa kuulostaa ulkopuolisen korviin heikolta kielitaidolta, näin ei kuitenkaan ole. Kuten Maria Brisk (2006: 2-3) ja Nancy Bonvillain (2011: 313-314) painottavat, tällainen kielivalinta paitsi luo uusia innovaatioita ja rikastuttaa kieltä, se myös vaatii käyttäjältään kaksin verroin tietoa ja taitoa. Niinpä esimerkiksi se, että monet ruotsinkieliset nuoret Pietarsaassa käyttävät suomenkielisiä kiro sanoja taidokkaasti tehokeinona tunnetason ilmauksissa, on jo omanlaisensa taidonnäyte. Ja kun tiedetään, miten olennainen osa kieli on oman persoonallisuuden ilmaisua (esim. Hvenekilde 1997: 115), on hienoa, että persoonaansa haluaa ilmaista osittain sillä toisella kotimaisella. Tämä saattaa myös kertoa myönteisestä asenteesta koko toista kieliryhmää kohtaan (Bonvillain 2011: 289-290), kuten jo suomenruotsalaisuudesta kertovan teorian yhteydessä mainitsin. Näin ajateltuna monien pietarsaarelaisen asenne toista kieliryhmää kohtaan vaikuttaa melko myönteiseltä. Tämä ei oikeastaan yllätä: kaksisuuntaisessa kielikylvyssä eri kieliryhmän edustajat oppivat hyväksymään toisensa melkein vahingossa opiskellessaan samoissa tiloissa (Brisk 2006: 37), ja koska Pietarsaaren kaduilla sama asetelma toistuu vain suuremmassa mittakaavassa, ovat kieliryhmät ikään kuin kasvaneet yhteen – aivan samalla tavalla, kuin eri kieliset oppilaat Kielikylpykoulussakin.

Jälkeenpäin pohdin, kuinka vahvasti keräämiini havaintoihin heijastuivat omat Pietarsaassa vietetyt lapsuus- ja nuoruusvuoteni. Täydellisen objektiivista suhtautumista synnyin- ja pitkäaikaiseen kotikaupunkiini tuntui olevan vaikea muodostaa, mikä taitaa olla varsin ymmärrettävää: kun jossain paikassa on kasvanut ja elänyt pitkään, paikkaan muodostuu usein vahva tunneside (Hay 1998). Se, kuinka vahva paikkaan kuuluvuuden tunne on, on tietysti täysin yksilöllistä (Proshansky ym. 1983), mutta omalla kohdallani se tuntuu ilmenevän melko vahvana edelleen. Toisaalta en koe tätä seikkaa tutkimukseni kannalta pelkästään huonoksi asiaksi, sillä aiemman pietarsaarelaisuuteni ansiosta olen tietyllä tapaa Kielikylpykoulun oppilaiden kanssa samalla viivalla. Koska paikan tuntu on usein tärkeintä ja merkityksellisintä kyseisessä paikassa eläville ihmisille ja alueen identiteetti voidaan esimerkiksi Anssi Paasin (2003)

mukaan määritellä myös sen sisäpuolelta, en näe syytä, miksei Pietarsaarta voisi tarkastella juuri tällainen sisäpiiriläinen.

5.3 ”Oma koti kullan kallis”

5kk-luokkalainen poika onnistui kiteyttämään monen Kielikylypykoulun oppilaan mielipiteen lempipaikoista lyhyesti ja ytimekkäästi kirjoittamalla vastaukseksi ehkä hieman kuluneen, mutta sitäkin paikkansapitävämmän fraasin ”oma koti kullan kallis”. Kyselyn vastausten perusteella näyttää nimittäin vahvasti siltä, että juuri sitä koti monelle lapselle on: kunnan kallis ja paikoista tärkein. Jos kaikkien oppilaiden vastaukset lasketaan yhteen, sai koti kaikkein eniten mainintoja. Teorian jälkeen tämän ei pitäisi olla suuri yllätys, sillä kuten moni maantieteilijä on todennut ja tämän tutkimuksen teoria-osiossa on painotettu, lapsuudenkoti on kaiken ikäisille ihmisille yleensä merkityksellinen paikka (esim. Malpas 1999: 182). Kielikylypykoulun oppilaat perustelivat vastaustaan omin sanoin esimerkiksi seuraavasti:

”Jag tycker mitt hem är bäst. Den finns alla jag älskar och alla som är viktiga för mig.” tyttö, 5sb

”Hemma. För att det känns alltid bäst med familjen.” poika, 5sb

”Koti, koska se tuntuu turvalliselta paikalta.” tyttö, 5kk

Kuten tuloksissa kävi ilmi, kieliryhmittäin tarkasteltuna vastausten jakaumassa oli pieniä eroja. Suomenkielisten oppilaiden keskuudessa koti sai selvästi eniten kannatusta parhaana paikkana, kun taas ruotsinkielisten oppilaiden kohdalla koti oli jaetulla ensimmäisellä sijalla harrastusten kanssa, kavereiden tullessa toisena. Ero saattaa selittyä pelkällä sattumalla, mutta toisaalta teoriaan pohjaten asiassa saattaa olla jotain peräinkin. Kuten esimerkiksi Marika Tandefelt (2000: 60) kuvaa, vähemmistönä suomenruotsalaiset muodostavat pienen yhteisön, jossa kaikki tuntevat toisensa. Tämä

on tietysti hieman kärjistetty väite, mutta sama havainto näyttää silti toistuvan oman tutkimukseni lisäksi myös Ylen tekemässä kyselyssä, jossa suomenruotsalaisille huomattavasti yleisempää onnellisuutta verrattuna suomenkielisiin perusteltiin juuri yhteisöllisyydellä (Koutonen 2019). Suomenruotalaisia yhdistää jaetun alkuperän lisäksi yhteinen äidinkieli, joka lisää yhteisöllisyyttä (Hall 1990: 222-223) ja sitoo suomenruotsalaiset tiiviiksi ryhmäksi Muumilaakson muumien tapaan (Tandefelt 2000: 60; Jackson 2008: 37).

Vaikka ruotsinkielisten vastauksissa ei suoraan mainita yhteisöä, se, että sb-oppilaat viettävät aikaa niin mieluusti harrastuksissa ja ystävien kanssa, antaa mielestäni selvää viestiä siitä, että he ehkä kaipaavat enemmän ihmisiä ympärilleen kuin suomenkieliset. Suurimmalle osalle Kielikylypikoulun kk-oppilaista näyttää nimittäin riittävän vallan hyvin kodin ja perheen tuoma turva. Tämä on varmasti osittain vanhemmilta perityn ja opitun kulttuuritaustan seurausta ja tuntuu siksi lapsista tutulta ja turvalliselta (esim. Derr 2002; Brisk 2006), mutta toisaalta se on myös vanhempien säätämä käytännön asia. Vaikka lapsia ei enää nykyään pidetä passiivisina pelinappuloina, joita vanhemmat ohjailevat mielensä mukaan, on vanhemmilla silti huomattava päätösvalta lastensa elämään esimerkiksi puuttamalla siihen, mitä lapsi alkaa harrastaa (Barker & Weller 2003). Lapsen käsitys paikoista muodostuu pääasiassa hänen henkilökohtaisten kokemustensa perusteella (Lidén 2003), mutta jos vanhempien päätökset estävät lasta saavuttamasta paikkaa, ei hän saa mahdollisuutta muodostaa siitä omaa kokemusta. Niinpä, jos kk-oppilaiden perheissä lapsia ei kuljeteta yhtä aktiivisesti harrastuksiin, lapset ehkä oppivatkin viihtymään paremmin kotona. Samalla tavoin sb-oppilaat saattavat tottua vanhempiensa ratkaisujen seurauksena hakeutumaan laajempiin sosiaalisiin piireihin, koska ovat pienestä pitäen harrastaneet joukkuelajeja tai viettäneet aikaa ystäviensä kanssa. On kuitenkin hyvä huomata, että jakauman määrällisistä eroista huolimatta hyvin samankaltaisia vastauksia on kummassakin kieliryhmässä:

”Simhallen, jag valde simhallen för att jag har min simning där varje söndag. På simningen har jag lärt känna massa nya människor.” tyttö, 5sb

”FÄBODANTIENALLI. Parasta on, että voin halia ihanaa bestistäni Nekkua ja kertoa kaiken päivästäni. On niin kivaa ratsastaa ja halia ihania poneja/hevosia.”
tyttö, 4kk

”Maxifun ja uimahalli koska Maxifunissa on kiva leikkiä ja uimahallissa koska siellä on lämmintä vettä.” poika, 4kk

”Kristallen förr att ishockey är jätte kul och Friends and burgers för att mat är gott.” poika, 4sb

”I stan händer mest saker så det är roligast.” poika, 4sb

”Kaupunki, koska siellä on paljon kauppoja ja niissä on kiva käydä.” tyttö, 3kk.

Vaikka esiin nostamissani esimerkeissä vastaukset ovat siinä mielessä yksipuolisia, että niissä on painotettu ja perusteltu vain tiettyä paikkaa, suurimmassa osassa vastauksia oppilaat olivat luetelleet useampia vaihtoehtoja. Vaihtoehdot sisälsivät yleensä monipuolisesti sekä kodin, harrastukset että kaverit perusteluineen satunnaisessa järjestyksessä. Kotia perusteltiin turvallisuudentunteella ja perheen läheisyydellä, kavereita sillä, että heidän kanssaan on kiva olla ja harrastuksia taas niistä nauttimisella. Samankaltaiset perustelut toistuivat kummankin kieliryhmän vastauksissa, joten Kielikylypykoulun oppilaille vaikuttaa olevan varsin samanlainen käsitys parhaista tavoista viettää aikaa Pietarsaassa kielitaustasta riippumatta. Pienet erot vastauksissa selittyvät ehkä pikemminkin yksilöllisyydellä kuin äidinkielellä.

Havainnoidessani Pietarsaarta huomasin nopeasti, että ajankohta vaikutti tuloksiin ainakin jossain määrin. Kuten monissa muissakin kaupungeissa, myös Pietarsaassa keskusta hiljenee talvella ja ulkona kaduilla vietetty aika yritetään minimoida kylmyyden välttelemiseksi. Tämä heijastui suoraan havaintoihini, sillä Pietarsaaren keskusta oli hyvin hiljainen siihen verrattuna, miltä kokemuksesta tiedän sen lämpiminä kesäpäivinä parhaimmillaan näyttävän. Vaikka ulkona oleminen mainittiin muutamissa vastauksissa, luulen, että jos kysely olisi suoritettu kesällä, olisi lempipaikoiksi noussut huomattavasti useammin esimerkiksi uimarannat, metsät ja

kaupungin keskusta. Tällöin kesäiset päivät olisivat olleet oppilaillakin paremmin muistissa. Muutama oppilas oli kuitenkin kyennyt sysäämään pimeän talven mielestään Pietarsaaren parhaita paikkoja miettiessään:

”Koulupuisto kesäisin.” tyttö, 5kk

”Jag tycker skolparken är en fin plats, för det finns så många fina blommor och så finns det glass kiosk.” tyttö, 4sb

Jonkun verran hämmennystä vastaajissa tuntui aiheuttavan se, että oppilailla oli hieman vaihteleva käsitys siitä, mitä paikalla tarkoitetaan. Mutta kun kerran monilla maantieteilijöilläkin tuntuu olevan asiasta vaihteleva käsitys (Cresswell 2015: 25-31), tämä annettakoon myös alakouluikäisille lapsille anteeksi. Jos esimerkiksi ystävät olisi jotenkin saatu rajattua vastauksista pois, olisivat tulokset voineet olla erilaiset. Toisaalta ehkä vastaukset olisivat silloin olleet liian ohjailtuja, ja aikuisen tarve kontrolloida tuloksia olisi latistanut lasten vapautta ilmaista omia näkemyksiään. Täysin rehellisiä ja neutraaleja vastauksia aikuisen lapsille suorittamasta kyselystä voi olla haastavaa saada muutenkin, sillä aikuinen-lapsi- ja opettaja-oppilas-suhde luo tietynlaisen ennakoasetelman tutkimustilanteelle (esim. Aitken 2001: 16; Barker & Weller 2003). Pyrin välttämään tämän asetelman korostumista parhaani mukaan esimerkiksi kyselyn kirjallisella muotoilulla, ja rehelliseltä vaikuttavien vastausten perusteella onnistuinkin siinä varsin hyvin.

6. Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa olen monin paikoin ryhmitellyt lapset kielen perusteella kahteen ryhmään: suomenkielisiin ja ruotsinkielisiin. Täytyy kuitenkin muistaa, etteivät ryhmät ole koskaan absoluuttisia totuuksia tai eheitä kokonaisuuksia, kuten Richard Jenkins (2008: 5-13) täsmentää. Ryhmä on itsenäisten yksilöiden muodostama joukko, jonka

jäsenistä jokainen ilmentää ennen kaikkea omaa identiteettiään ja persoonaansa. Jane Jackson (2008: 197-201) korostaa kaksikielisten heterogeenisyyttä oman tutkimuksensa pohjalta ja Hilde Lidén (2003) painottaa yksilöllisiä eroja ja monimuotoisuutta saman naapuruston lasten kohdalla. Samat huomiot voidaan liittää myös Kielikylpykoulun suomen- ja ruotsinkielisiin oppilaisiin. Vertailemiini ryhmien välille ei voida muodostaa totuuksia, sillä ne koostuvat erilaisista yksilöistä, joiden välillä on loppujen lopuksi paljon enemmän eroja kuin yhtäläisyyksiä. Kielikylpykoulun oppilaat olivat havainneet tämän itsekin: Kysyessäni onko suomenkielisten ja ruotsinkielisten lasten kanssa yhtä mukavaa, monet olivat vastanneet melkein hämmentyneinä, että eihän sillä ole kielen kanssa mitään tekemistä. Vastauksissa nostettiin esiin niin tasa-arvoon liittyvät seikat kuin persoonallisuuskin. Vaikka jokainen Kielikylpykoulun oppilas onkin oma yksilönsä, tämän kaltaisessa tutkimuksessa jokaista ei voida huomioida omana persoonanaan, vaan johtopäätöksien kokoamiseksi yleistyksiä on tehtävä.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni pohdin, kuinka vahvasti toinen kotimainen kieli ja kieliryhmän edustajat ovat osa kielikylpykoululaisten arkea ja vapaa-aikaa. Tulosten perusteella vastauksen voisi tiivistää toteamalla, että melko vahvasti. Vaikka kaikkien lähipiiriin ei kuulukaan molempien kieliryhmien edustajia, on kielitaito silti käytössä tai ainakin käytettävissä lähes kaikkien vastanneiden toimesta. Oppilaat eivät välttämättä vietä aikaansa kielikylpykieltään äidinkielenään puhuvien lasten kanssa, mutta heillä ei vaikuta kuitenkaan olevan mitään toisiaan vastaan. Lapset saattavat esimerkiksi harrastaa samaa urheilulajia samassa joukkueessa toista kieltä puhuvien lasten kanssa mieltämättä tätä varsinaisesti ”ajan viettämiseksi yhdessä”. Mitä vanhemmista lapsista on kyse, sitä tärkeämmäksi näyttää nousevan yhteinen kieli ja ymmärrys, sillä esimerkiksi vitsailu on monen mielestä paljon hankalampaa kielikylpykielellä. Tästä johtuen siinä missä nuoremmat lapset vaikuttavat leikkivän kenen tahansa kanssa kielestä riippumatta kunhan toinen on mukava, monen viidesluokkalaisen kaveripiiri koostuu pääasiassa saman äidinkielen jakavista lapsista.

Kyselyyn vastanneet oppilaat tuntuvat käyttävän kielikylpykieltään hyvin aktiivisesti. Suomen ja ruotsin kielen välillä saatetaan vaihdella riippuen keskustelun

aiheesta ja ennen kaikkea keskustelukumppanista, ja sanoja lainaillaan puolin ja toisin sekä tietoisesti että huomaamatta. Suurin osa oppilaista vastasi käyttävänsä kielikylypykieltä silloin, kun juttelevat kyseistä kieltä puhuvan henkilön kanssa. Ne, jotka kertoivat tällaisessakin tilanteessa pitäytyvänsä äidinkielessään, tarkensivat tämän johtuvan siitä, että kumpikin keskustelija ymmärtää toisen äidinkieltä sen verran hyvin, ettei kieltä tarvitse vaihtaa – riittää, että osaa mielessään kääntää toisen sanomiset omalle kielelleen. On tärkeää muistaa, että koska ihmislajin kommunikoinnille on ominaista ja samalla erityistä myös kyky kuunnella, voidaan myös kielikylypykielen kuuntelu- ja ymmärrystaitoa pitää eräänlaisena kielenkäytön muotona. Niinpä nekin oppilaat, jotka eivät puhu kielikylypykieltään aktiivisesti, käyttävät sitä huomaamattaan aina kun kuulevat ja ymmärtävät kieltä. Ja kummankin kieliryhmän kielikylypykieltä kuulee Pietarsaareissa varmasti.

Toiseksi tutkimuskysymykseksi nostin sen, kokevatko lapset Pietarsaaren enemmän suomenkieliseksi vai ruotsinkieliseksi kaupungiksi, ja vaikuttaako henkilön äidinkieli siihen. Äidinkielellä ei näytä olevan suurta vaikutusta asiaan, vaan pääasiassa oppilaat olivat yksimielisiä siitä, että Pietarsaari on enemmän ruotsinkielinen kaupunki. Asiaa selitettiin sillä, että kieltä näkee ja kuulee julkisilla paikoilla ja harrastuksissa enemmän, minkä voin itsekin havaintojeni pohjalta allekirjoittaa. Asettaudun kuitenkin vähemmistön kanssa samoille linjoille siinä, että Pietarsaari tuntuu oikeastaan pikemminkin kaksikieliseltä, eli oppilaiden sanoin ”se on molempia yhtä paljon”. Pietarsaareissa kummankin kielen vahva asema näkyy kaupungin katukuvassa ja kuuluu kaupunkilaisten välisissä keskusteluissa. Mikäli kysymyksenasettelu kyselyssä olisi ollut toisenlainen, tällaisia vastauksia olisi saattanut tulla enemmänkin. Mutta jos kielistä pitää valita jompi kumpi – niinkuin kysymyksen perusteella oppilaiden olisi pitänyt – on ruotsin kieli jo kaupungin väestötieteellisten tietojen perusteella yleisempi. Ei siis mikään ihme, että suurin osa oppilaista kallistui vastauksissaan sen puolelle.

Lasten lempipaikkoihin paneuduin viimeisen tutkimuskysymyksen kohdalla: Vaikuttaako kielitausta lasten lempipaikkojen muodostumiseen ja siihen, missä ja miten lapset aikaansa viettävät? Vastausten perusteella eroja on lähinnä siinä, kuinka paljon

enemmän ääniä suosituin ajanviettopaikka, koti, sai toiseksi- ja kolmanneksi-suosituimpaan verrattuna. Ruotsinkielisten kohdalla harrastukset olivat jaetulla ensimmäisellä sijalla kodin kanssa, mitä voi osittain selittää suomenruotsalaisten vahvalla yhteisöllisyydellä. Toisaalta kyse voi olla sattumastakin. Selvää kuitenkin on, että koti vaikuttaa olevan lapsille paikoista tärkein kielitaustasta riippumatta, mikä onkin varsin ymmärrettävää: kotona perheensä parissa alakouluikäinen lapsi viettää todennäköisesti suurimman osan ajastaan, joten paikasta tulee lapselle erityisen tärkeä ja rakas. Moni vastanneista luetteli vastauksessaan kaikki tähän kolmen kärkeen lasketut asiat, ja tällaisia vastauksia, joilla voidaan tiivistää enemmistön käsitys lempipaikoista, oli kummassakin kieliryhmässä paljon:

”Hemma, Tellus och kompisar. Hemma för att det känns bra att vara hemma. Tellus för att fotboll är skit kul. Kompisar för att det är kul att vara med dom.” poika, 3sb

Mielestäni kaikkein tärkeintä on se, että jokainen kyselyyn vastannut osasi mainita edes joitain itselleen arvokkaita ja merkityksellisiä paikkoja Pietarsaaressa. Viimeisten kysymysten vastauksista paistoi myönteinen asenne ja monet selvästi halusivat avata tunteuksiaan suosikkipaikoistaan perusteellisesti. Paikat, joihin liittyy hyviä muistoja, auttavat ihmisiä näkemään koko kotikaupunkinsa positiivisemmassa valossa. Tällainen suhtautuminen kannustaa lapsia vaalimaan tärkeitä paikkoja ja mahdollisesti pitämään niistä huolta myös tulevaisuudessa. Samalla omien lempipaikkojen löytäminen vahvistaa paikkaan kuulumisen tunnetta, ja se, että kokee kuuluvansa jonnekin, on olennainen osa ihmisyyttä. Ei siis ole ihme, että asia on maantieteessä tutkimisen arvoinen.

Vaikka lasten lempipaikoissa on eroja niin kieliryhmittäin, ikäryhmittäin kuin yksilötasollakin tarkasteltuna, olennaisinta on se, että kaupungissa on hyviksi havaittuja paikkoja jokaisen mielestä. Se, missä lasten paikka Pietarsaaressa on, on toissijaista niin kauan kun he itse kokevat, että heidän paikkansa on siellä jossain. Toisaalta paikkoja pohdittaessa voidaan nostaa esiin jo teoriassa mainitsemani seikka ja ajatella asiaa hieman toisesta näkökulmasta. Paikkaan kuulumisen tunne kulkee ihmisen mukana

koko hänen elämänkaarensa ajan (Proshansky ym. 1983), ja paikat ovat osa meitä siinä missä mekin olemme osa paikkoja (Malpas 1999: 177), kuten itsekin olen saanut havaita. Vaikka Kielikylypykoulun oppilaat ovat selvästi löytäneet paikkansa kaksikielisessä Pietarsaaressa, ehkä tärkeämpää onkin se, että heidän sydämestään löytyy paikka kotikaupungilleen.

7. Lähteet

- Aitken, S. (2001). *Geographies of young people: The morally contested spaces of identity*. Routledge, Lontoo.
- Andersson, G. (1997). School with no boundaries. *Teoksessa* Baasland, B., M. Beijer, B. Kristjánssdóttir, N. Rekola & S. Vihavainen (toim.): *Nordic Roads to Multilingualism - How to Help Minority Children to Become Multilingual*, 19-27. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Barker, J. & Weller, S. (2003). 'Never work with children?': The geography of methodological issues in research with children. *Qualitative Research* 3: 2, 207-227.
- Beijar, K. (2000). Svenskfinland i dag. *Teoksessa* Beijar, K., H. Ekberg, S. Eriksson & M. Tandefelt (toim.): *Ett land, två språk - den finlandssvenska modellen*, 2. p. 37-55. Schildt, Espoo.
- Björklund, S. & K. Mård-Miettinen (2011). Integrating multiple languages in immersion: Swedish immersion in Finland. *Teoksessa* Tedick, D., D. Christian & T. Fortune (toim.): *Immersion education: Practices, policies, possibilities*. 13-35. Short Run Press Ltd., Lontoo.
- Björkqvist, I. (2015). Jakobstad kan släppa språkbadet fritt. Yle nyheter. <<http://svenska.yle.fi/artikel/2015/01/27/jakobstad-kan-slappa-sprakbadet-fritt>> 28.2.2019
- Bonvillain, N. (2011). *Language, culture and communication: The meaning of messages*. 6. p. 401 s. Pearson Education, Inc., Upper Saddle River.
- Breakwell, M. (2014). Identity process theory: clarifications and elaborations. *Teoksessa* Jaspal, R. & G. Breakwell (toim.): *Identity process theory - Identity, social action and social change*, 20-38. Cambridge University Press, Cambridge.
- Brisk, M. E. (2006). *Bilingual education: From compensatory to quality schooling*. 2. p. 252 s. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Mahwah.
- Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without Groups*. 287 s. Harvard University Press, Lontoo.
- Buss, M. & K. Mård (1999). *Ruotsin ja suomen kielen kielikylvyn kartoitus Suomen peruskouluissa lukuvuonna 1998/99*. 109 s. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Cresswell, T. (2015). *Place: An introduction*. 2 p. 220 s. John Wiley & Sons, Chichester.
- Derr, V. (2002). Children's sense of place in northern New Mexico. *Journal of Environmental psychology* 22, 125-137.
- Einstein, A. (1953). Foreword. *Teoksessa* Jammer, M. (1993): *Concepts of space: The history of theories of space in physics*. 3. p. xiii-xvii. Harvard University Press, Cambridge.

- Eriksson, S. (2000). Mer än Mumindalen. *Teoksessa* Beijar, K., H. Ekberg, S. Eriksson & M. Tandefelt (toim.): *Ett Land, två språk - den Finlandsvenska modellen*, 2. p. 5-6. Schildt, Espoo.
- Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. *Teoksessa* Rutherford, J. (toim.): *Identity: Community, culture, difference*, 222-237. Lawrence and Wishart, Lontoo.
- Hansegård, N. (1979). *Kaksikielisiä vai puolikielisiä*. 2. p. 141 s. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Vaasa.
- Hay, R. (1998). Sense of place in developmental context. *Journal of Environmental Psychology* 18, 5-29.
- Holloway, S. & G. Valentine (2000). *Children's geographies: Playing, living, learning*. Routledge, Abingdon.
- Holopainen, H. (2017). Ainutlaatuisesta kielikylypykoulusta tuli Pietarsaaren suurin alakoulu – ”On tullut sellainen uskallus puhumiseen”. Yle uutiset. <<https://yle.fi/uutiset/3-9973263>> 14.2.2019
- Huss, L. & A. Lindgren (1999). Scandinavia. *Teoksessa* Fishmanm J. A. (toim.): *Handbook of Language and Ethnic Identity*, 300-318. Oxford University Press, New York.
- Hvenekilde, A. (1997). Bilingualism and the School. *Teoksessa* Baasland, B., M. Beijer, B. Kristjánsdóttir, N. Rekola & S. Vihavainen (toim.): *Nordic roads to multilingualism: How to help minority children to become multilingual*, 115-131. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Jackson, J. (2008). *Language, identity and study abroad: Sociocultural perspectives*. 267 s. Equinox Publishing Ltd., Lontoo.
- Jenkins, R. (2008). Social identity. 4. p. Routledge, Lontoo.
- Kielikylypy tulvii jälleen Pietarsaareissa (2012). Yle Keski-Pohjanmaa. <http://yle.fi/uutiset/kielikylypy_tulvii_jalleen_pietarsaareissa/5350092> 17.2.2019
- Kielikylyvystä tuli Vaasan lahja Suomelle (2014). Pohjalainen. <<https://www.pohjalainen.fi/mielipide/paakirjoitus/kielikylyvysta-tuli-vaasan-lahja-suomelle-1.1645287>> 17.2.2019
- Koutonen, J. (2019). Ylen kysely: ”Elämä hymyilee, aurinko paistaa” – ruotsinkielisten onnellisuus kumpuaa yhteisöstä ja auttamishalusta. <<https://yle.fi/uutiset/3-10677927>> 4.3.2019
- Lidén, H. (2003). Common neighborhoods - diversified lives: Growing up in urban Norway. *Teoksessa* Olwig, K. & E. Gullov. (toim.): *Children's places: cross-cultural perspectives*, s 119-137. Routledge, Abingdon.
- Mackey, W. F. (2000). The description of bilingualism. *Teoksessa* Wei, L. (toim.): *The bilingualism reader*, 26-54. Routledge, Lontoo.

- Mainio, T. (2017). Pietarsaarella on Suomen elinvoimaisin keskusta. Kauppalehti. <<https://www.kauppalehti.fi/uutiset/pietarsaarella-on-suomen-elinvoimaisin-keskusta/88a1e5b6-7649-3475-ad86-ae44b64c6df0>> 23.1.2019
- Malpas, J. (1999). *Place and experience: A philosophical topography*. 218 s. Cambridge University Press, Cambridge.
- Massey, D. (1994) *Space, place and gender*. 280 s. Polity Press, Cambridge.
- Proshansky, H., A. Fabian & R. Kaminoff (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology* 3, 57-83.
- Paasi, A. (2003). Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography* 27: 4. 475-485.
- Paasi, A. (2011). The region, identity, and power. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 14, 9-16.
- Pohjanmaan maakunta (2019). Pohjanmaa lukuina. <http://www.pohjanmaalukuina.fi/lisatietoja/pohjanmaan-maakunta/?fbclid=IwAR11h4BvHW0y8oANfoqIhcUJ6hL0gR0I_zVCARYlls5C_8P2KZy9UIWnJk> 30.3.2019
- Sarup, M. (1994) Home and identity. *Teoksessa* Robertson G. ym. (toim.): *Travellers' tales: Narratives of home and displacement*, 93-103. Routledge, Lontoo.
- Sjöholm, K. (2004). Swedish, Finnish, English? Finland's Swedes in a changing world. *Journal of Curriculum Studies* 36: 5, 637-644.
- Skutnabb-Kangas, T. (1988). Multilingualism and the education of minority children. *Teoksessa* Skutnabb-Kangas, T. & J. Cummins (toim.): *Minority education: From shame to struggle*, 9-44. Multilingual Matters Ltd., Clevedon.
- Spolsky, B. (1999). Second-language learning. *Teoksessa* Fishmanm J. (toim.): *Handbook of language and ethnic identity*, 181-192. Oxford University Press, New York.
- Street, B. (1993). Culture is a verb: Anthropological aspects of language and cultural process. *Teoksessa* Graddol, D., L. Thompson & M. Byram (toim.): *Language and culture*, 23-43. Short Run Press Ltd., Exeter.
- Tandefelt, M. (2000). Livet på två språk. *Teoksessa* Beijar, K., H. Ekberg, S. Eriksson & M. Tandefelt (toim.): *Ett land, två språk - den Finlandsvenska Modellen*. 2. p. 54-74. Schildt, Espoo.
- Thornton, R. (1988). Culture: A contemporary definition. *Teoksessa* Boonzaeir, E. & J. Sharp (toim.): *South African keywords*. David Philip, Kapkaupunki.

- Kuntien avainluvut (2019). Tilastokeskus. <<https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=SSS>> 1.4.2019
- Tuan, Y. (1991). Language and the making of place: A narrative-descriptive approach. *Annals of the Association of American Geographers*, 81: 4, 684-696.
- Tuan, Y. (2004). Environment, behaviour, and thought. *Teoksessa* Boal, F. & D. Livingstone (toim.): *The behavioral environment: Essays in reflection, application and re-evaluation*, 77-81. Routledge, Lontoo.
- Vähäsarja, S. & N. Koskela (2014). Kielikylypy kuplii suomeksi vain yhdessä kaupungissa. Yle uutiset. <http://yle.fi/uutiset/kielikylypy_kuplii_suomeksi_vain_yhdessa_kaupungissa/7058458> 13.3.2019

8. Liitteet

8.1 Liite 1

Voit vastata kysymyksiin suomeksi tai ruotsiksi.

Luokka: _____

Sukupuoli: _____

1. Oletko asunut Pietarsaassa koko elämäsi? Jos et ole, kuinka kauan suunnilleen olet asunut Pietarsaassa?

2. Mitä kieltä puhut kotona perheesi kanssa?

3. Vietätkö aikaa ruotsinkielisten lasten kanssa vapaa-ajalla tai koulussa välitunneilla?

4. Onko suomenkielisten ja ruotsinkielisten lasten kanssa yhtä kiva olla? Miksi / miksi ei?

5. Jos sinulla on ruotsinkielisiä kavereita, mitä kieltä puhut heidän kanssaan?

6. Mitä kieltä kuulet eniten vapaa-ajalla (esim. harrastuksissa, ulkona, kaupassa)?

7. Onko Pietarsaari sinun mielestäsi enemmän suomenkielinen vai ruotsinkielinen kaupunki? Miksi?

8. Missä vietät mieluiten vapaa-aikaasi?

9. Mikä on paras paikka Pietarsaarella? Miksi juuri se on paras paikka? Voit mainita monta paikkaa, jos haluat!

Kiitos, että jaksot vastata kyselyyn! :)

8.2 Liite 2

Du kan svara på frågorna på svenska eller på finska.

Klass: _____

Kön: _____

1. Har du alltid (hela ditt liv) bott i Jakobstad? I fall inte, hur länge ungefär har du bott i Jakobstad?

2. Vilket språk pratar du hemma med familjen?

3. Tillbringar du tid med finskspråkiga barn på fritiden eller i skolan under rasterna?

4. Är det lika roligt att vara tillsammans med svenskspråkiga barn eller finskspråkiga barn? Varför / varför inte?

5. Om du har finskspråkiga kompisar vilket språk talar du med dem?

6. Vilket språk hör du mest på fritiden (t.ex. i din hobby, ute, i butiken)?

7. Tycker du att Jakobstad är mera svenskspråkig eller finskspråkig stad? Varför det?

8. Var vill du helst vara på fritiden?

9. Vilket ställe är bäst i Jakobstad? Varför valde du just det? Du kan nämna många platser om du vill!

Tack för att du tog dig tid att svara på frågorna! :)